

Samenwerken aan leesbevordering binnen en buiten de pabo. Een verkenning.

**Kennistafel Effectief Leesonderwijs
Werkgroep Opleiden**

Auteurs¹: Wenckje Jongstra, Marleen Kieft, Lotte Mensink, Mirella Verspiek

¹ De werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs heeft deze verkenning uitgevoerd in samenwerking met externe onderzoekers.

► Dankwoord

Wij bedanken iedereen die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport. Onze bijzondere dank gaat uit naar alle betrokkenen die hun perspectieven op leesbevordering met ons hebben gedeeld: studenten, pabodocenten Nederlands, pabodirecteuren, schoolopleiders, de domeinspecialist van de Bibliotheek op school pabo en de portefeuillehouder van de Bestuurscommissie Lerarenopleidingen van de Vereniging Hogescholen. Dankzij hun bereidheid tot constructieve samenwerking hebben wij een breed inzicht gekregen in de keten van leesbevordering op en rond de pabo.

Daarnaast danken wij onze collega's van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs voor hun kritische feedback.

► Management-samenvatting

Deze managementsamenvatting bevat de hoofdpunten uit de verkenning die we uitvoerden naar leesbevordering op de pabo. Voor een volledige beschrijving van onze werkwijze, bevindingen, conclusies en aanbevelingen verwijzen we naar het rapport ‘Samenwerken aan leesbevordering binnen en buiten de pabo. Een verkenning.’.

Aanleiding en vraagstelling

In december 2025 diende Marjolein Moorman tijdens haar eerste debat in de Tweede Kamer een motie in over leesbevordering op de pabo. Deze motie werd aangenomen. Het ministerie van OCW heeft de werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs uitgenodigd mee te denken over de beantwoording van de eerste twee vragen uit deze motie, namelijk:

1. Hoe vindt leesbevordering onder leraren in de lerarenopleiding op dit moment plaats?
2. Hoe kan leesbevordering onder leraren het beste worden gestimuleerd?

Opzet en werkwijze

In een kort tijdsbestek (maart – mei 2026) hebben we een literatuurverkenning uitgevoerd, een peiling uitgezet onder pabodocenten Nederlands en pabodirecteuren, en gesproken met andere betrokken stakeholders. Vanwege de beperkte beschikbare tijd hebben we ons in deze verkenning gericht op de voltijdopleidingen van de bekostigde pabo's. Om dezelfde reden hebben we de data op pragmatische wijze verzameld via bestaande kanalen en overlegvormen. Bevestigd is de aandacht voor leesbevorderingscompetenties en repertoirekennis, de ervaren leescultuur, good practices en ideaalbeelden. We merken op dat deze verkenning geen representatief beeld schetst van leesbevordering op de pabo's.

Conclusies

We noemen de conclusies uit onze verkenning, geordend naar de beide motievragen.

Stand van zaken (vraag 1)

- **Pabo's werken op verschillende manieren aan leesbevordering**

Pabostudenten moeten niet alleen leren hoe ze kinderen kunnen stimuleren om veel te lezen, maar zij moeten zelf ook kinderboeken (willen) lezen en zo repertoirekennis opdoen. Pabodocenten Nederlands werken op allerlei verschillende manieren aan deze dubbele taak en pabo's maken hun eigen keuzes bij het vormgeven van leesbevordering in het curriculum, bijvoorbeeld wel of niet vakoverstijgend.

- **Aankomend leraren opleiden tot leesbevorderaars kent complicerende factoren**

Eerstejaarsstudenten aan de voltijdopleiding zijn doorgaans geen grote lezers, dat maakt het nog niet zo eenvoudig om hen in vier jaar op te leiden tot leesbevorderaars. Daarnaast moeten leesbevorderaars beschikken over diverse leesbevorderingscompetenties, zoals kunnen voorlezen, literaire gesprekken voeren en kunnen differentiëren. Daarbij komt dat zowel pabodocenten als -directeuren het pabocurriculum “overvol” noemen en dat niet alle studenten stage lopen op een school waar een sterke leescultuur heerst. Bovendien beschikken lang niet alle pabo's over een professionele mediatheek.

Stimuleren van leesbevordering (vraag 2)

- **Competenties, cultuur en repertoirekennis lijken ook op de pabo relevant**

Er is nauwelijks wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de vraag hoe leesbevordering op de pabo het beste kan worden gestimuleerd. Uit onderzoek onder bevoegde leraren weten we wel dat het stimuleren van leesbevordering meerdere componenten kent waaraan gewerkt moet worden: het versterken van de eigen leesbevorderingscompetenties, de leescultuur op school en repertoirekennis.

- **Er bestaat behoefte aan meer kennisdeling en vakoverstijgende professionalisering**

Volgens alle responsgroepen uit deze verkenning is er behoefte aan meer uitwisseling - binnen en buiten de

pabo's - van kennis en goede voorbeelden op het gebied van leesbevordering bij het opleiden van nieuwe leraren. Er is ook vraag naar gezamenlijke professionalisering binnen de opleidingsteams, zodat ook pabodocenten uit andere vakgebieden weten hoe ze het lezen van kinder- en jeugdboeken kunnen integreren in hun onderwijs.

Aanbevelingen

Deze verkenning resulteert in een aantal aanbevelingen voor zowel de pabo's als voor het ministerie van OCW.

- **Pabo's: stimuleer interne en externe professionalisering en samenwerking op het gebied van leesbevordering**

Leesbevordering is niet slechts een onderdeel van het curriculum, maar moet het fundament ervan zijn. Daarom is professionalisering van en samenwerking tussen alle pabodocenten nodig. Leesbevordering zou ook een prominente plaats moeten krijgen binnen het samen opleiden, in afstemming met de opleidingsscholen.

- **OCW: investeer in pabo's, zorg voor een gemeenschappelijke bestuurlijke tafel en stimuleer een gezamenlijke onderzoeksagenda**

Leesbevordering vraagt om focus en facilitering. Investeer in pabo's als hogescholen met een buitengewoon grote maatschappelijke opgave op het gebied van lezen. Leesbevordering onder aankomend leraren en bevoegde leraren vraagt om samenwerking in de keten, niet alleen tussen primair onderwijs en pabo, maar ook met toeleidende opleidingen en bibliotheken. Een gezamenlijke tafel binnen de OCW-departementen funderend en hoger onderwijs kan helpen om 'doorlopende lijnen professionalisering leesbevordering' te creëren, gericht op een Leven Lang Ontwikkelen. Daarnaast zou het goed zijn als de ketenpartners samen gaan werken aan een gezamenlijke onderzoeksagenda naar de vraag hoe leesbevordering op de pabo het beste gestimuleerd kan worden.

► Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Literatuurverkenning	8
2.1	Leesbevordering in de pabopraktijk	8
2.2	Leesbevordering op de pabo stimuleren – wat werkt?	10
3	De actuele stand van zaken volgens het veld	12
3.1	Stand van zaken volgens pabodocenten Nederlands	12
3.2	Stand van zaken volgens pabodirecteuren	16
3.3	Stand van zaken: casus pabostudenten	19
4	Leesbevorderingsidealen	20
4.1	Ideaalbeelden van pabodocenten Nederlands	20
4.2	Ideaalbeelden van pabodirecteuren	21
4.3	Ideaalbeelden van pabostudenten	23
5	Overige perspectieven	25
5.1	Schoolopleiders Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P)	25
5.2	Bestuurscommissie Lerarenopleidingen	26
5.3	Bibliotheek op school pabo	27

6	Conclusies	29
6.1	Hoe is de stand van zaken rond leesbevordering op de pabo?	29
6.2	Hoe kan leesbevordering op de pabo het beste worden gestimuleerd?	30
7	Aanbevelingen	32
7.1	Aanbevelingen voor de pabo's	32
7.2	Aanbevelingen voor het ministerie van OCW	32
8	Tot besluit	34
9	Literatuur	35
Bijlage A	Onze werkwijze	38
Bijlage B1	Pabodocenten Nederlands over aanbod leesbevorderingscompetenties op de eigen pabo	43
Bijlage B2	Pabodocenten Nederlands over leescultuur op de eigen pabo	45
Bijlage C	Pabodirecteuren over leescultuur op de eigen pabo	46
Bijlage D	Beroepsprofiel en gespreksleidraad	47

► 1. Inleiding

De dalende leesprestaties van de Nederlandse leerlingen zijn reden tot zorg. Het is daarom niet verwonderlijk dat leesbevordering in het algemeen, en de rol van de leraar als leesbevorderaar in het bijzonder, volop in de aandacht staan. De lezende leraar doet ertoe. Uit onderzoek weten we dat leraren die zelf lezen in hun vrije tijd, actievere leesbevorderaars zijn in de klas (zie bijvoorbeeld de pagina die de Kennisrotonde (2025) hierover schreef). Dit gegeven stelt opleiders van leraren voor een duidelijke en kansrijke opgave.

De motie Moorman

Het gegeven dat lezende leraren intensiever werken aan leesbevordering dan niet-lezende leraren is ook het vertrekpunt van de [motie die Marjolein Moorman](#) indiende tijdens haar eerste debat in de Tweede Kamer. In die motie worden drie vragen gesteld:

1. Hoe vindt leesbevordering onder leraren in de lerarenopleiding op dit moment plaats?
2. Hoe kan leesbevordering onder leraren het beste worden gestimuleerd?
3. In hoeverre kan een gratis bibliotheekabonnement voor alle leraren bijdragen aan leesbevordering onder leraren?

Deze laatste vraag is niet in deze verkenning meegenomen.

Het ministerie van OCW heeft de werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs in het voorjaar van 2026 uitgenodigd om mee te denken over de beantwoording van de eerste twee motievragen. Dat resulteerde in de verkenning die nu voor u ligt.

Over de Kennistafel

De Kennistafel Effectief Leesonderwijs is in 2020 opgericht als een landelijk netwerk waarin de PO-Raad, VO-raad, onderzoekers, opleiders en onderwijsprofessionals samenwerken aan de versterking van het leesonderwijs door praktijk en onderzoek te verbinden. De Kennistafel heeft een werkgroep Opleiden waarin leraren, pabodocenten en docent-onderzoekers/lectoren bijdragen aan de ontwikkeling van de opleidingen op het gebied van lezen.

Afbakening en definitie

In afstemming met OCW is met het oog op de haalbaarheid van de verkenning gekozen voor een focus op de bekostigde voltijdspabo's. De deeltijdopleidingen aan de pabo, de tweedegraadsopleidingen en de universitaire lerarenopleidingen (ulo's) laten we dus buiten beschouwing – hoewel aandacht voor leesbevordering bij deze doelgroepen net zo belangrijk is.

De twee vragen uit de motie hebben we – binnen de afgesproken focus – als volgt geïnterpreteerd. De eerste vraag gaat over de studenten die studeren op een pabo. De tweede vraag is breder geformuleerd, maar richt zich ook op aankomend leraren. In deze rapportage beantwoorden we hiermee de vraag hoe leesbevordering op dit moment plaatsvindt onder aankomend leraren in de lerarenopleiding en hoe leesbevordering onder (aankomende) leraren het beste kan worden gestimuleerd. Met andere woorden: hoe (aankomende) leraren gevoed en ondersteund kunnen worden in hun opleiding/nascholing om hun rol als leesbevorderaars goed uit te kunnen voeren.

Wat houdt het begrip leesbevordering nu eigenlijk concreet in? We definiëren leesbevordering op pabo's in dit rapport als volgt:

“Het geheel aan activiteiten en beleid dat op pabo's wordt ingezet met als doel de leesmotivatie en de leesfrequentie van pabostudenten te stimuleren. Om hen enerzijds te ondersteunen in hun ontwikkeling tot welwillende en (literair) competente lezers en anderzijds in hun rol als leesbevorderaar in het primair onderwijs (aangepast van Jongstra et al., 2026: p.7).”

De ontwikkeling van competente lezers staat ook hoog op de Europese agenda. De uiteindelijke opgave van leesbevordering moet bijdragen aan de versterking van de 'geletterdheid' (literacy) van de opgroeiende burger in brede zin. Daarbij gaat het niet alleen over het lezen zelf, maar ook over de doorwerking van gelezen bron(nen) op de lezer: “The ability to understand, use, evaluate, reflect orally and in writing using visual, audio and digital materials across disciplines and contexts.” (Europese Commissie, 2025, p.2).

Actuele ontwikkelingen

We constateren dat het thema leesbevordering op dit moment aan veel overlegtafels een onderwerp van gesprek is. Er gebeurt dus veel op dit gebied. We noemen een aantal publicaties uit verschillende onderwijssectoren die direct of indirect raken aan het thema leesbevordering:

- Advies Herijking Bekwaamheidseisen Leraar (Algemene Onderwijsbond et al., 2025)
- Nieuwe kerndoelen Nederlands Primair onderwijs (SLO, 2025)
- Kernconcepten kennisbasis Nederlands voor de pabo (Vereniging Hogescholen, in voorbereiding)
- Masterplan Basisvaardigheden van OCW (2022)
- Bibliotheek op school op de pabo (Stichting Lezen, 2024/2025)
- Strategische agenda Hbo Educatieve opleidingen 2025-2030 en de bijbehorende Uitvoeringsagenda (Vereniging Hogescholen, 2025a/b).
- Kamerbrief Versterkingsagenda Taal en andere basisvaardigheden (Tielen, 2026)
- Kamerbrief Voortgang lerarenstrategie juli 2026 (Letschert & Tielen, 2026)

De keten van leesbevordering en de bandbreedte van deze verkenning

We beschouwen de pabo als een schakel in de keten van leesbevordering onder (aankomend) leraren. Immers: lezen start niet pas op de pabo en houdt als het goed is ook niet op na de pabo. We vinden het daarom belangrijk om de vragen van de motie vanuit een brede blik te benaderen. Binnen de beperkte, beschikbare tijd wilden we daarom zoveel mogelijk stakeholders bij onze dataverzameling betrekken.

De uitkomsten moeten daarom niet worden gelezen als een representatieve beschrijving van de praktijk op alle pabo's, maar wel als een voldoende onderbouwde basis voor de conclusies en aanbevelingen die uit deze verkenning voortkomen.

Leeswijzer

In antwoord op de vraag van het ministerie van OCW hebben we een literatuurverkenning uitgevoerd en een beknopte veldraadpleging onder stakeholders uitgezet. In deze rapportage presenteren we de resultaten daarvan.

In hoofdstuk 2 beschrijven we de inzichten uit de literatuurverkenning naar de stand van zaken rondom leesbevordering op de pabo. Ook gaan we in op de beschikbare kennis over het stimuleren van de leesbevordering. Hoofdstuk 3 en 4 presenteren de resultaten van de veldraadpleging onder een groep pabodocenten Nederlands en directeuren. In hoofdstuk 5 komt de visie van enkele overige partijen aan bod. De conclusies en aanbevelingen vindt u in hoofdstuk 6 en 7. In hoofdstuk 8 ten slotte, reflecteert de werkgroep Opleiden op de inzichten uit dit rapport.

In de lopende tekst gaan we niet al te diep in op onze werkwijze. We verantwoorden die in Bijlage A, waar we uitvoerig beschrijven hoe we te werk zijn gegaan.

► 2. Literatuurverkenning

In dit hoofdstuk beschrijven we de resultaten van onze literatuurverkenning naar de vragen uit de motie. Zie Bijlage A voor meer informatie over onze werkwijze.

2.1 Leesbevordering in de pabopraktijk

In deze paragraaf bespreken we tien inzichten die we opdeden toen we in de vakliteratuur zochten naar een antwoord op de eerste vraag uit de motie: ‘Hoe vindt leesbevordering onder aankomend leraren op de lerarenopleiding op dit moment plaats?’.

1. Leesbevordering komt in alle leerjaren van de pabo aan bod

Het enige kwantitatieve onderzoek naar de vraag welke plaats leesbevordering heeft op de pabo's in Nederland dateert uit 2020. De onderzoekers laten zien dat leesbevordering en leesmotivatie op alle 28 bevroegde pabo's deel uitmaken van het curriculum, volgens de ondervraagde docenten, hetzij als zelfstandig onderdeel van dat curriculum, hetzij geïntegreerd in andere vakken. De eigen leesmotivatie van studenten komt volgens de docenten met name in de eerste twee leerjaren aan bod. Pabodocenten zetten gedurende de hele opleiding allerlei werkvormen en activiteiten in om de leesbevorderingscompetenties van studenten te bevorderen. Interactief voorlezen, vrij lezen en boekpromotie komen het meest frequent aan de orde (Oberon & Kieft, 2020).

2. Er zijn grote verschillen tussen pabocurricula

Hoewel leesbevordering dus wel degelijk een vaste plek heeft op de pabo's, bestaan er veel verschillen tussen de pabocurricula. Pabo's kiezen hun eigen invalshoek en leggen hun eigen accenten. Zo verschilt het aantal boeken dat studenten verplicht lezen gedurende de opleiding; dat varieert van rond de twintig tot meer dan veertig. Ook de inrichting van het curriculum verschilt. Jeugdliteratuur kan bijvoorbeeld een vanzelfsprekend onderdeel vormen van collegereeksen over taal, maar ook ingezet worden als het middel bij uitstek om vakoverstijgend te werken. Of een prominente plek krijgen bij een specifiek vak zoals geschiedenis (Oberon & Kieft 2020; Rijckaert & Pereira, 2021).

3. Van niet-lezer naar lezer: een lange weg te gaan

Het is bekend dat lezen voor veel jongeren geen favoriete tijdsbesteding is (Qrius, 2021). Dat geldt ook voor pabostudenten; met name beginnende pabostudenten zijn doorgaans niet bepaald grote leesliefhebbers (Wierdsma & Broekhof, 2023 en 2024). Dat maakt het voor pabodocenten vaak extra moeilijk om studenten te verleiden tot lezen. Ze merken dat het leesplezier van de studenten toeneemt, als ze gedurende de opleiding het belang van lezen gaan inzien (Rijckaert & Pereira, 2021). Recent onderzoek van Jongstra et al. (2026) toont aan dat ouderejaarsstudenten van pabo's en tweedegraads lerarenopleidingen Nederlands meer repertoirekennis hebben in vergelijking met studenten in hun eerste opleidingsjaren. Zie daarvoor ook paragraaf 2.2.

4. Pabodocenten ervaren knelpunten bij het werken aan leesbevordering

Naast een lage leesmotivatie bij studenten zijn er nog meer knelpunten te noemen. De Taalunie (Rijckaert & Pereira, 2021: p.23) concludeert dat pabodocenten weliswaar een groot urgentiebesef hebben ten aanzien van leesonderwijs, maar dat er een aantal knelpunten zijn die het moeilijk maken om dat besef om te zetten in de praktijk. Zij noemen onder andere een overvol curriculum en een gebrek aan tijd om studenten goed te kunnen begeleiden.

5. Er zijn veel losstaande initiatieven, maar die zijn vaak weinig geborgd

Pabodocenten nemen tal van initiatieven om de leesmotivatie van studenten te vergroten. Vaak zijn dat incidentele, evenementachtige activiteiten (Oberon & Kieft, 2020). Ook de Taalunie concludeert dat er geen gebrek is aan allerlei soorten leesbevorderingsactiviteiten, maar dat die veelal incidenteel zijn (Rijckaert & Pereira, 2021).

Pabodocenten zoeken volop naar interventies die effectief zijn om ook niet-gemotiveerde (aankomend) leraren aan het lezen te krijgen, zoals cadeauboeken, kleine aansporingen om gedrag te veranderen (nudges) en leesgesprekken (Van Buul & Van de Ven, 2024). Daarnaast zijn er tal van keuze- en verdiepingsmogelijkheden op het gebied van leesbevordering. Met die keuzemodules en keuzevakken bereiken de opleidingen meestal de studenten die al gemotiveerd zijn, maar de groep minder gemotiveerde toekomstige leraren kiest die modules meestal niet (Oberon & Kieft, 2020).

6. Jeugdliteratuur bij andere vakken vraagt tijd en aandacht

Leesbevordering is op heel wat opleidingen vooral een zaak van de taaldocenten, concludeert de Taalunie (Rijckaert & Pereira, 2021). Docenten van de niet-talige vakken voeren weinig leesbevorderingsactiviteiten uit en geven zichzelf gemiddeld slechts een 5,9 als leesbevorderaar in hun werk (Wierdsma & Broekhof, 2024). Meer dan de helft van deze docenten besteedt nooit, of hoogstens een paar keer per jaar aandacht aan kinderboeken of jeugdliteratuur. Veel niet-taaldocenten zeggen niet goed te weten hoe zij hun studenten kunnen aanmoedigen tot lezen. Maar aan welwillendheid lijkt het niet te ontbreken: deze docenten geven wel aan meer te willen weten over activiteiten om leesplezier te promoten en over geschikte leesboeken voor hun studenten (Wierdsma & Broekhof, 2024). Een casestudy bevestigde dit beeld van welwillendheid: negen van de tien bevraagde opleidingsdocenten van een pabo zeiden bereid te zijn jeugdliteratuur expliciet te verbinden met hun vak. Denk aan bijvoorbeeld het benutten van dezelfde be kroonde informatieve boeken door zowel hogeschooldocenten taal als wereldoriëntatie (Jongstra, 2022). Ook burgerschapsonderwijs leent zich goed voor het gebruik van jeugdliteratuur. In het kader van een samenwerkingsproject van drie pabo's ontwierp een groep pabo-docenten onderwijsactiviteiten, waarbij studenten aan het werk gingen met burgerschapsonderwijs aan de hand van rijke teksten uit de jeugdliteratuur (Bruins et al., 2023).

7. Er wordt gewerkt aan onderwijsontwikkeling op het gebied van leesbevordering

Verschiedende publicaties laten zien dat pabodocenten de laatste jaren actief bezig zijn met het opzetten of vernieuwen van (keuze)vakken op het gebied van leesbevordering. Neem bijvoorbeeld de pabo waar een geheel nieuwe afstudeerrichting is ontwikkeld op basis van wetenschappelijke inzichten over wat werkt en niet werkt op het gebied van leesbevordering (Moggré et al., 2021; Boerma 2025). Een ander voorbeeld van onderwijsontwikkeling is de pabo waar studenten observerend leren, door te kijken naar filmpjes waarop hun docenten hardop denken bij het lezen van literaire kinder- en jeugdboeken. Studenten bleken het hardop denken lezen zinvol en leerzaam te vinden, met name doordat ze leerden verbanden en betekenissen uit de tekst af te leiden, zonder dat die expliciet in de tekst gegeven zijn (De Jong-Slagman, 2023). Ook noemen we een vakoverstijgende aanpak ('schurende en naburige teksten'), waarbij pabostudenten meerdere jeugdliteraire teksten inzetten om leesbegrip, leesmotivatie en kennis te versterken (Bruins et al., 2021). Tot slot vermelden we het initiatief om studenten te leren hoe ze tekstloze prentenboeken kunnen inzetten om ook de vroege taalontwikkeling van kleuters te stimuleren (Mensink et al., 2023).

8. Leesclubs op pabo's zijn veelbelovend, maar vaak nog incidenteel

Veel pabodocenten tonen zich positief over activiteiten waarin pabostudenten met elkaar praten over boeken (Oberon & Kieft, 2020). We vonden in onze literatuurverkenning meerdere pabo's die bezig zijn met praten over boeken in leesclubs, ook binnen het curriculum, al is dat vaak nog incidenteel (zie onder andere Van Buul, 2024 en Boerma, 2024). Deelnemende studenten bleken enthousiast; ze ontdekten dat anderen boekfragmenten anders interpreteren dan zij zelf en waardeerden de diepgang die een gesprek kan geven aan de interpretatie van een boek. Veel studenten gaven bij de evaluatie aan dat ze vonden dat een boekenclub een vast onderdeel van het pabocurriculum zou moeten worden (Boerma, 2024).

9. Pabo's streven naar de zichtbare aanwezigheid van boeken

Uit de peiling van Oberon & Kieft (2020) bleek dat verreweg de meeste pabo's uit deze studie beschikken over een collectie boeken in mediatheek en/of in de leslokalen. Sommige pabo's kiezen ervoor om pabostudenten (ook) met boeken in aanraking te brengen via het programma de Bibliotheek op school pabo. De aanwezigheid van boeken is een belangrijke bouwsteen uit dit programma, dat studenten ook vaak tegenkomen op hun stageschool. Studenten van deelnemende pabo's krijgen uitleg over de aanpak van de Bibliotheek op school in het basisonderwijs en worden soms ook lid van de lokale bibliotheek. Het doel is om een doorgaande lijn te creëren: op de pabo kennismaken met deze aanpak en er op de stageschool en in de latere lespraktijk zelf mee werken (Ros, 2020).

10. Samenwerking stimuleert studenten hun kennis in praktijk te brengen

Op de meeste lerarenopleidingen verwerven de studenten didactische kennis over effectief leesonderwijs, zo bleek uit de interviewronde onder pabodocenten van de Taalunie (Rijckaert & Pereira, 2021). Pabodocenten toonden zich echter bezorgd over de mate waarin pabostudenten de kans krijgen om deze kennis in praktijk te brengen op hun stagescholen. Die kans is soms maar beperkt. Veel opleidingen nemen daarom het initiatief om nauw samen te werken met stagescholen, zodat ze hun visie op leesbevordering kunnen delen met de scholen. Denk aan kenniskringen, lerende netwerken, professionele leergemeenschappen of nascholingsactiviteiten rond leesbevordering (Jongstra & Boerma, 2023).

2.2 Leesbevordering op de pabo stimuleren – wat werkt?

De tweede vraag uit de motie luidt: ‘Hoe kan leesbevordering onder (aankomend) leraren het beste worden gestimuleerd?’. Ook voor deze vraag hebben we naar antwoorden gezocht in de vakliteratuur. In deze paragraaf introduceren we de drie kerncomponenten van leesbevordering en beschrijven we hoe deze kerncomponenten op de pabo gestimuleerd kunnen worden.

Kennishiaat over leesbevordering in het pabocurriculum

We beginnen bij de Kennisrotonde van het NKO, het welbekende loket voor de beantwoording van onderwijsvragen. De Kennismakelaars gingen in 2024 op zoek naar kennis uit wetenschappelijk onderzoek over het optimaal stimuleren van leesbevordering op de lerarenopleidingen. Dat deden ze op verzoek van de werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs. Er werd echter nooit een antwoord gepubliceerd, want de kennismakelaars stuitten op een kennishiaat. Ze constateerden dat er geen effectonderzoek bestaat naar de vraag ‘Welke elementen van een leescurriculum op de pabo dragen bij aan het bevorderen van de competenties van aankomend leraren om effectief leesonderwijs te realiseren?’. Er is maar weinig kennis beschikbaar over het stimuleren van de leesbevorderingscompetenties van studenten en over het stimuleren van de eigen leesmotivatie van studenten.

Er is wél het een en ander bekend over hoe leesbevordering onder zittende leraren gestimuleerd kan worden. We denken dat de inzichten die gelden voor zittende leraren grotendeels ook van toepassing zullen zijn op aankomend leraren, met één kanttekening: we veronderstellen dat bevoegde leraren in principe een positievere houding tegenover lezen hebben dan instromende aankomende leraren. Die veronderstelling baseren we op enkele studies naar de leesmotivatie van respectievelijk leraren en aankomend leraren (zie o.a. Jongstra et al., 2023; Jongstra & Pauw, 2015; Vansteelandt et al., 2017).²

Wat houdt het stimuleren van leesbevordering in?

Wat bedoelen we nu eigenlijk concreet als we het hebben over ‘het stimuleren van leesbevordering’? Onderzoek laat zien dat leesbevordering drie kerncomponenten kent die te beïnvloeden zijn, namelijk repertoirekennis, leesbevorderingscompetenties en de leescultuur (de werkomgeving waarin professionals functioneren) (Jongstra et al., 2026). Schrijvers & Goriot (2025) voerden een literatuurstudie uit naar de drie kerncomponenten van

leesbevordering in het funderend onderwijs. Op basis van een selectie van een kleine honderd nationale en internationale publicaties ontrafelden de onderzoekers verschillende aspecten van iedere kerncomponent. Leesbevordering stimuleren, betekent dus:

1. Repertoirekennis vergroten

Meerdere (inter-)nationale studies concluderen dat (aankomend) leraren gemiddeld genomen maar weinig kennis van recente kinderboeken hebben. Professionalisering op dit aspect is dus noodzakelijk (Kieft et al. 2021, p.11). Voor het opbouwen van repertoirekennis zijn twee aspecten van belang. Het is essentieel dat (1) leraren op de hoogte blijven van het actuele aanbod en (2) zelf boeken lezen die zijn geschreven voor de leeftijdsgroep van de leerlingen waaraan zij lesgeven (Schrijvers & Goriot, 2025).

2. Leesbevorderingscompetenties versterken

De rol van leesbevorderaar is veelzijdig en vraagt van leraren een scala aan leesbevorderingscompetenties. Denk aan het kunnen optreden als enthousiasmerend rolmodel, maar ook maatwerk kunnen bieden en de leesontwikkeling van leerlingen kunnen stimuleren. Ook zijn er allerlei vakdidactische kennis en vaardigheden nodig om leesbevorderingsactiviteiten te kunnen ontplooiën in de klas. Jongstra en haar collega's (2026) beschrijven in totaal 31 competenties die gebaseerd zijn op de literatuurstudie van Schrijvers en Goriot (2025).

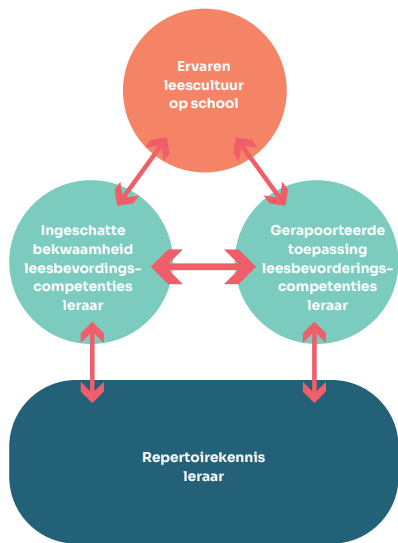
3. Leescultuur op school versterken

Idealiter werken leraren op een school waar een leescultuur heerst. Dat betekent onder andere dat er visie en beleid zijn geformuleerd op het gebied van lezen, dat er (na)scholing op het gebied van leesbevordering plaatsvindt en dat boeken zichtbaar aanwezig zijn op school. Jongstra et al. (2026) onderscheiden 23 aspecten van een leescultuur gebaseerd op de literatuurstudie van Schrijvers en Goriot (2025).

Uit een recente surveystudie onder ruim 1400 aankomend leraren, leraren en schooldirecteuren uit het primair en voortgezet onderwijs blijkt dat er bij leraren sprake is van een samenhang tussen de kerncomponenten van leesbevordering (Jongstra et al., 2026). Leraren die meer repertoirekennis hebben, dat wil zeggen meer jeugdboekenauteurs kennen, geven aan zich bekwaamer te voelen in hun leesbevorderingscompetenties en vice versa. In het basisonderwijs zien we dat leraren die hoger scoren op leesbevorderingscompetenties (gevoel van bekwaamheid en toepassing) ook in sterkere mate een leescultuur op

2 Deze veronderstelling wordt ook bevestigd door nog niet gepubliceerde cijfers uit de peiling 2025/2026 van de monitor de Bibliotheek op school – pabo. In deze peiling melden leraren veel vaker dan de pabostudenten dat ze het ‘erg leuk’ vinden om een boek te lezen. De resultaten van deze peiling worden in het najaar van 2026 verwacht en zullen dan gepubliceerd worden op de website van Stichting Lezen.

hun school ervaren. De samenhang tussen gevoel van bekwaamheid en gerapporteerde toepassing is sterk. Zie Figuur 1.

Figuur 1 Correlationeel model: leraren als leesbevorderaars
Noot. Overgenomen uit *Lezen en laten lezen op school. Surveyonderzoek naar drie kerncomponenten van leesbevordering in het funderend onderwijs*, 2026, <https://www.lezen.nl/publicatie/lezen-en-laten-lezen-op-school/>

Deze samenhang suggereert dat er bij professionalisering op het gebied van leesbevordering aandacht zou moeten zijn voor een geïntegreerd aanbod op de kerncomponenten. We gaan ervan uit dat – anders dan in post-initiële professionaliseringsactiviteiten – in de initiële opleiding nadrukkelijk ook aandacht is voor vakinhoudelijke kennis en eigen vaardigheden op het gebied van jeugdliteratuur en leesbevordering die ten grondslag liggen aan de drie kerncomponenten. De herijkte kennisbasis waar momenteel aan gewerkt wordt, zal hierin gaan voorzien.

Hoe kunnen de drie kerncomponenten van leesbevordering versterkt worden?

De vraag is nu hoe er het beste gewerkt kan worden aan het vergroten van repertoirekennis, het versterken van leesbevorderingscompetenties en het stimuleren van een leescultuur. Een bewuste combinatie van interventies lijkt veelbelovend. Dat betekent dus: zinvolle interventies zijn interventies waarin leraren niet alleen hun vakdidactische kennis en vaardigheden ontwikkelen (professionaliseringsinterventie), maar ook hun motivatie versterken om jeugdliteratuur te (willen) lezen en daadwerkelijk jeugdboeken lezen en gebruiken in de klas. Praten over boeken in leesclubjes blijkt bijvoorbeeld motiverend te werken (zie o.a. Kieft et al., 2021).

Jongstra et al. (2023) ontwikkelden op basis van deze inzichten een nieuwe professionaliseringsaanpak voor lerarenteams en toetsten deze op een aantal basisscholen. De leraren die deelnamen aan deze professionalisering kregen onder andere recente rijke kinderboeken cadeau, namen deel aan leesclubs met collega's op school en kregen achtergrondinformatie aangeboden over leesbevordering en praktische toepassingstips bij de kinderboeken die ze gekozen hadden. De deelnemers waardeerden met name de cadeauboeken en het delen van leeservaringen in de leesclubs (Jongstra et al., 2023).

Algemene principes voor effectieve professionalisering

De componenten van leesbevordering en de inzichten uit het ontwerponderzoek van Jongstra et al. (2023) sluiten goed aan bij de algemene professionaliseringsprincipes van zittende leraren die Visscher et al. (2025) destilleren uit hun omvangrijke meta-analyse naar effecten van professionalisering op leerlingprestaties. Deze onderzoekers onderscheiden vier samenhangende vormen van ondersteuning die bij professionalisering van leraren nodig zijn om de transfer van kennis naar toepassing van die kennis in de praktijk te maken. Deze vier principes zijn:

1. Teacher performance standards

Helder gespecificeerde prestatienormen voor leraren: “Ik weet wat ik moet leren en wat ik moet toepassen in mijn les.”

2. Teacher self-regulation

Actieve betrokkenheid in het eigen leesproces: “Ik monitor en reguleer mijn leerproces.”

3. Teacher coaching

Coaching door anderen: “Ik word in mijn leerproces ondersteund door feedback van anderen op de wijze waarop ik de theorie in de praktijk toepas.”

4. Teacher cooperation

Interne en externe samenwerking in leergemeenschappen/netwerken: “We leren van elkaar, motiveren en inspireren elkaar.”

Kortom

We concluderen dat wetenschappelijke kennis over pabocurricula en het stimuleren van leesbevordering bij pabostudenten schaars is. Maar uit onderzoek naar leesbevordering onder leraren weten we wel dat – naast de vakinhoudelijke kennis en eigen vaardigheden op het gebied van leesbevordering en (het lezen van) literatuur – een samenhangend en beredeneerde (na)scholing op het gebied van de drie kerncomponenten repertoirekennis, leesbevorderingscompetenties en leescultuur krachtig is, in samenhang met algemene principes voor effectieve professionalisering.

► 3. De actuele stand van zaken volgens het veld

In het vorige hoofdstuk gaven we vanuit de vakliteratuur antwoord op de beide vragen uit de motie. De Motie Moorman vraagt echter ook om een beschrijving van de huidige stand van zaken rond leesbevordering op de pabo's. In een kort tijdsbestek (april – mei 2026) hebben we daarom geprobeerd een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de actualiteiten in het veld.

Dat deden we allereerst door pabodocenten te bevragen, zowel mondeling tijdens een bijeenkomst, als schriftelijk via een online vragenlijst (zie 3.1). De vragenlijst is ingevuld door twintig pabodocenten Nederlands van twintig verschillende pabolocaties in Nederland.

Via het LOBO, het Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs, konden we ook de pabodirecteuren³ een vragenlijst toesturen (zie paragraaf 3.2). Deze vragenlijst is ingevuld door veertien pabodirecteuren van veertien verschillende pabolocaties, op deze manier is hun perspectief vertegenwoordigd in dit onderzoek. In paragraaf 3.3 komt ook het perspectief van studenten aan bod. Daarvoor hebben we gebruik gemaakt van al beschikbare data. Het gaat om data die zijn verzameld in 2024 onder derdejaarsstudenten van één pabo, die we voor deze studie hebben geanalyseerd en geïnterpreteerd.

Zie Bijlage A voor een uitgebreide beschrijving van onze werkwijze bij de dataverzameling.

3.1 Stand van zaken volgens pabodocenten Nederlands

3.1.1 Leesbevorderingscompetenties

De pabodocenten Nederlands (n=20) tonen zich in de vragenlijst over het algemeen tamelijk positief over de mate waarin – in de voltijdsopleiding – aandacht wordt geschonken aan het verwerven van leesbevorderingscompetenties; de gemiddelde schaalscore bedroeg 3,75 (SD = 0,53), op een schaal van vijf. De leesbevorderingscompetentie die het meeste aandacht krijgt in de opleiding is leren voorlezen. Daarnaast is er volgens de pabodocenten relatief veel aandacht voor het op de hoogte blijven van actuele kinder- en jeugdboeken en voor enthousiasme over lezen uitstralen (zie Tabel 1).

Er zijn ook competenties die volgens de docenten minder aandacht krijgen in de voltijdsopleiding. Over het algemeen zien we dat de complexere vaardigheden zoals het in kaart brengen van onderwijsbehoeften van verschillende doelgroepen en aanpassing van de onderwijsactiviteit door te differentiëren relatief lager scoren. Het laagst scoort de aandacht voor het aanbod van boeken in verschillende formats, bijvoorbeeld digitaal of audio, zoals luisterboeken of e-books.

In Tabel 1 hieronder staan de vijf hoogst gescoorde en vijf laagst gescoorde competenties. Zie Bijlage B1 voor een totaaloverzicht van de percepties van pabodocenten wat betreft aanbod van onderwijs in versterking leesbevorderingscompetenties.

3 Met de term 'pabodirecteuren' verwijzen we naar pabodirecteuren in de ruimte zin van het woord, dus dat kunnen ook locatiedirecteuren, managers, etc. zijn.

Tabel 1

Hoogst en laagst scorende leesbevorderingscompetenties waar in de opleiding aandacht aan besteed wordt volgens pabodocenten Nederlands (N=20)

In de voltijdopleiding van onze pabo bestaat aandacht voor de ontwikkeling van de volgende leesbevorderingscompetenties van studenten:		M	SD	Min	Max
Hoogste	voorlezen in de (stage)klas.	4,95	0,23	4	5
	als (aankomend) leraar op de hoogte blijven van actueel aanbod van kinder- en jeugdliteratuur.	4,50	0,83	2	5
	enthousiasme over lezen uitstralen in de (stage)klas.	4,50	0,61	3	5
	zelf voor basisschoolleerlingen een zichtbare lezer zijn.	4,47	0,70	3	5
	boeken in verband brengen met verschillende leer- en ontwikkelgebieden, bijvoorbeeld wereldoriëntatie of sociaal-emotionele ontwikkeling.	4,35	0,67	3	5
Laagste	het leeszelfvertrouwen van basisschoolleerlingen stimuleren.	3,20	0,89	2	5
	basisschoolleerlingen autonomie geven bij verwerkingsactiviteiten rondom lezen.	3,20	0,95	1	5
	teksten gebruiken die aansluiten op de speciale behoeften van basisschoolleerlingen, bijvoorbeeld bij dyslexie of meertaligheid.	3,20	0,77	2	5
	vaststellen waar een individuele basisschoolleerling staat in diens leesontwikkeling, bijvoorbeeld met lees- en boekgesprekken.	3,20	0,95	2	5
	in de (stage)klas boeken aanbieden in verschillende formats, bijvoorbeeld digitaal of audio.	2,75	0,91	1	4

1= Nooit, 2= Zelden, 3= Soms, 4= Regelmatig, 5= Vaak (extra optie: echt geen idee)

3.1.2 Leescultuur op de pabo

Hoe staat het volgens de pabodocenten met de leescultuur die op hun pabo heerst? We zien dat de geraadpleegde pabodocenten gemiddeld beperkt positief zijn over de leescultuur bij hen op de pabo ($M=3,27$, $SD=0,77$). Echter, uit de antwoorden op de vragenlijst blijkt allereerst dat er nogal grote verschillen zijn tussen de pabo's. De pabodocenten Nederlands geven veel uiteenlopende scores, wat blijkt uit de relatief hoge standaarddeviaties (zie de tabel in bijlage B2).

Het aspect van leescultuur dat bovenaan de lijst eindigt, is 'pabodocenten Nederlands lezen zelf ook de kinderboeken die studenten lezen'. Ook geven de pabodocenten aan dat er een breed draagvlak voor leesbevordering wordt ervaren. Daarentegen zijn de aspecten 'pabobreed vrij lezen' en 'structurele professionalisering op het gebied van leesbevordering' volgens de docenten gemiddeld genomen het minst gangbaar op de pabo's.

Op de lijst met 26 items van de leescultuur wordt door zes pabodocenten Nederlands in totaal 14 keer het antwoord 'echt geen idee' gegeven. Zo weten 5 van de 20 pabodocenten niet of de leidinggevende zelf ook kinderboeken leest die studenten lezen. Naast eigen leesgedrag van de leidinggevende, scoren items rond beleid en verantwoordelijkheid van de leidinggevende af toe het antwoord 'geen idee'. Dat duidt erop dat deze aspecten van leescultuur minder zichtbaar zijn voor de pabodocenten Nederlands.

De vijf hoogst gescoorde en vijf laagst gescoorde aspecten van de leescultuur hebben we opgenomen in Tabel 2. Zie Bijlage B2 voor een totaaloverzicht van de percepties van de pabodocenten ten aanzien van de leescultuur op hun pabo.

Tabel 2

Hoogst en laagst door pabodocenten primair onderwijs gerapporteerde ervaren aspecten van de leescultuur op de pabo (N=20)

	Item	M	SD	Min	Max
Hoogste	Ik merk dat docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	4,68	0,67	3	5
	Er is draagvlak op mijn pabo voor leesbevordering.	4,20	0,83	3	5
	Mijn pabo stimuleert dat studenten thuis ook lezen.	4,17	0,92	2	5
	Mijn pabo werkt voor leesbevordering samen met externe organisaties, zoals bibliotheken of culturele instellingen.	4,11	1,05	1	5
	Er is op mijn pabo een rijk aanbod van (digitale) boeken en teksten, bijvoorbeeld in de mediatheek of via de Bibliotheek op School.	3,95	1,39	1	5
Laagste	Er is op mijn pabo voldoende tijd beschikbaar voor leesbevordering.	2,60	0,94	1	4
	Er is voor hogeschooldocenten op mijn pabo kwalitatief goede professionalisering rondom leesbevordering.	2,60	1,27	1	5
	Ik merk dat mijn leidinggevende zelf ook kinderboeken leest die studenten lezen.	2,33	1,18	1	5
	Er is voor hogeschooldocenten op mijn pabo structurele (herhaalde) professionalisering rondom leesbevordering.	2,00	1,30	1	5
	Er is pabo-breed tijd ingeroosterd voor vrij lezen.	1,35	0,99	1	5

1 = niet van toepassing, 2 = nauwelijks van toepassing, 3 = enigszins van toepassing, 4 = overwegend van toepassing, 5 = helemaal van toepassing (extra optie: echt helemaal geen idee)

3.1.3 Goede voorbeelden volgens pabodocenten

In een open vraag vroegen we de docenten Nederlands om succesvolle of kansrijke voorbeelden op het gebied van leesbevordering te noemen binnen hun voltijdsopleiding. Dat leverde in totaal een verzameling van 105 goede voorbeelden op, afkomstig van twintig verschillende pabo's (zie voor de werkwijze Bijlage A2). Alle genoemde goede voorbeelden hebben we ingedeeld in verschillende categorieën (zie Tabel 3). We bespreken in het kort de zeven meest genoemde categorieën van *good practices* uit Tabel 3.

Evenementen

De grootste categorie goede voorbeelden is die van de leesbevorderingsevenementen voor pabostudenten. Zo zijn de docenten onder andere positief over hun jaarlijkse jeugdliteraturodag, over conferenties rondom taal en lezen of zelfs een hele themaweek rond leesbevordering en jeugdliteratuur. Een van de docenten toont zich enthousiast over een jaarlijkse themadag in het eerste leerjaar: "In pabo 1 hebben we een 'Liefde voor lezen'-dag, met workshops over leesbevordering, verbinden van lezen & schrijven en workshops van kinderboekenauteurs". Vier docenten benoemen het landelijke leesevenement *Pabo Leest!*, georganiseerd door Stichting Lezen voor leraren in opleiding, als een succesvolle leesbevorderingsactiviteit.

Boekpromotie

Eveneens veelgenoemd zijn goede voorbeelden in de categorie ‘boekpromotie en andere leesbevorderingsactiviteiten’.

Docenten noemen bijvoorbeeld Bookflix, het boek van de week of een Instagram-account. Op een van de pabo's is ‘De fantastische 50’ geïntroduceerd, een tiplijst van vijftig boeken die in een kort aansprekend filmpje worden aangedragen door studenten, docenten, medewerkers of bezoekers. Ook structurele boekpromotie wordt genoemd, zo schrijft een van de docenten: “Elk college Nederlands start met een boekpromotie, en ook andere collega's doen dat geregeld (passend bij hun vak). Dit vinden studenten vaak wel een leuke start, en op deze manier leren ze auteurs en boeken kennen, maar ook verschillende manieren hoe je een boekpromotie kunt doen.”

Praktijkopdrachten

Tien docenten noemen de opdrachten die studenten in hun stageklas uitvoeren om de kinderen te laten lezen een succes op het gebied van leesbevordering. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om concrete praktijkopdrachten, zoals voorlezen of het inrichten van een boekentafel in de groep. Op een andere pabo is het juist de bedoeling dat de studenten zelf goede leesbevorderende activiteiten voor hun stageklas bedenken. Ook opdrachten waarvoor studenten een mentor of leescoördinator moeten interviewen over leesomgeving of leesklimaat leveren positieve ervaringen op.

Praten over boeken

Negen docenten melden positieve ervaringen rond studenten die met elkaar praten over een boek, bijvoorbeeld in de vorm van een leesclub. Soms is dat een vrijwillige boekenclub voor geïnteresseerde studenten. Of een eenmalige leesclub naar aanleiding van een boek dat studenten cadeau krijgen (vaak via *Heel de Klas leest* van het CPNB). Maar er zijn ook pabo's die leesclubs structureel in het curriculum opnemen. Er is bijvoorbeeld een leerlijn ‘praten over boeken’ in ontwikkeling, voor de leerjaren 1 tot en met 3. Verder vertelde een docent hoe goed het werkt als studenten niet vanuit de pabo, maar vanuit hun stageschool worden verplicht deel te nemen aan een leesclub met het lerarenteam. De ervaring leert dat dit zelfs leesmijdende pabostudenten kan motiveren te gaan lezen.

Jeugdliteratuur integreren

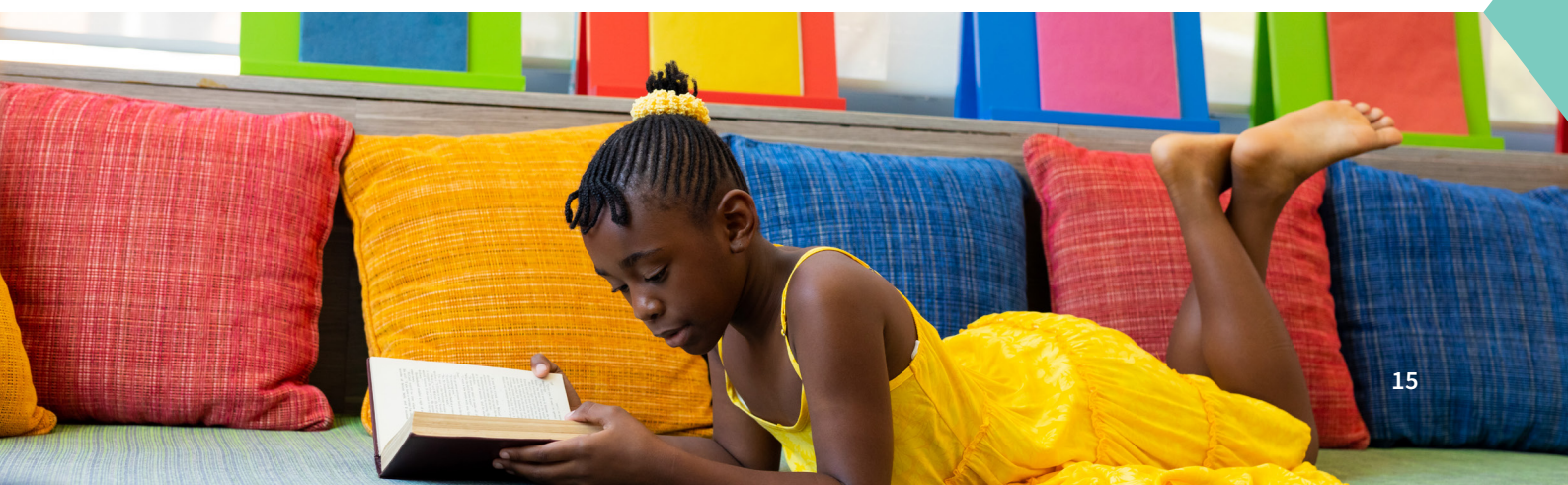
Jeugdliteratuur wordt op vele manieren geïntegreerd in de voltijdsopleiding. De docenten vertellen dat jeugdliteratuur een plaats heeft in burgerschapsthema's, in de beroepstaken, in projecten en in alle taalvakken. Op een van de pabo's organiseert de sectie Nederlands inspiratiebijeenkomsten voor het hele docententeam “waarin het belang van jeugdliteratuur goed naar voren komt en waarin allerlei boeken worden gepromoot die bij de vakken horen. Dit werkt heel stimulerend: de docenten vragen erom.”

Schrijversbezoeken

Veel pabodocenten vinden dat schrijversbezoeken bijdragen aan leesbevordering op de pabo. Ze zoeken naar de goede vorm en naar manieren om zo'n bezoek in te bedden in het curriculum. Op een van de pabo's werkt het bijvoorbeeld goed om een schrijver een persoonlijk en kleinschalig bezoek te laten brengen per klas, in plaats van een lezing te laten geven aan alle studenten uit een heel leerjaar tegelijk in een grote zaal.

Zichtbaarheid boeken

Er worden verschillende manieren genoemd om boeken zichtbaar te maken voor studenten. Dat gebeurt bijvoorbeeld door boeken onder de aandacht te brengen in gangkasten en op posters in de gangen en in een boekenkast voor docenten in de personeelskamer. Daarnaast wordt er gebruik gemaakt van Instagrampagina's en boekrecensies en ook een mediatheek in zichzelf een manier om boeken zichtbaar te maken. Ook een mediatheek is in zichzelf een manier om boeken zichtbaar te maken. Op vier pabo's draagt de professionele mediatheek volgens de docenten bij aan succeservaringen op het gebied van leesbevordering.

Tabel 3

Goede voorbeelden op het gebied van leesbevordering volgens pabodocenten

	Aantal keer genoemd
Leesbevorderingsevenementen	20
Boekpromotie en dergelijke activiteiten op de pabo	15
Stageopdrachten	10
Praten over boeken	9
Jeugdliteratuur integreren in beroepstaken, thema's of andere vakken	8
Schrijversbezoeken	7
Zichtbaarheid van boeken op de pabo	6
Verplicht aantal titels laten lezen	5
Professionele mediatheek	4
De Bibliotheek op school op de pabo	4
Werken met rijke teksten	3
Gemotiveerde studenten inzetten bij leesbevordering	3
Samenwerken met stagescholen op gebied van leesbevordering	2
Deskundigheidsbevordering van docenten	1
Directie betrekken	1
Overige éénmaal genoemde voorbeelden (bv. vrij lezen, een keuzevak of inzet leesautobiografie)	8
Totaal	105

3.2 Stand van zaken volgens pabodirecteuren

Van de 23 leden van het platform van pabodirecteuren reageerden er veertien op ons verzoek een vragenlijst in te vullen. In deze paragraaf beschrijven we eerst het draagvlak voor leesbevordering onder deze pabodirecteuren en vervolgens hoe ze de leescultuur op hun pabo inschatten.

Draagvlak

Allereerst waren we benieuwd naar het draagvlak voor leesbevordering onder pabodirecteuren. Daarom legden we de pabodirecteuren drie stellingen voor:

1. Alle startbekwame leraren moeten zelf een positieve houding hebben ten opzichte van lezen.
2. Alle startbekwame leraren moeten zelf regelmatig jeugdliteratuur lezen.
3. Een bloeiende leescultuur op de pabo is een voorwaarde om studenten op te leiden tot leesbevorderaars.

Deze stellingen bleken alle drie breed gesteund te worden door de directeuren. Zie Figuur 2. De resultaten wijzen op een duidelijke normatieve steun voor leesbevordering binnen de pabo, al zegt normatieve instemming nog niets over feitelijk beleid of handelen.

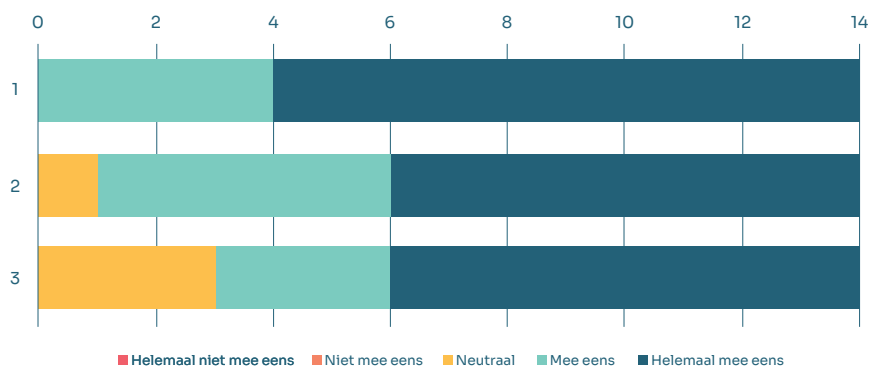
De meeste pabodirecteuren zijn het zeer eens met de stelling dat startbekwame leraren een positieve houding ten opzichte van lezen moeten hebben. Ook vinden ze dat alle startbekwame leraren regelmatig zelf jeugdliteratuur zouden moeten lezen, hoewel ze hier iets voorzichtiger over oordelen.

De meningen zijn wat meer verdeeld over de vraag of een bloeiende leescultuur op de pabo een voorwaarde is voor het opleiden van leraren als leesbevorderaars. Het lijkt erop dat de pabodirecteuren het vooral eens zijn over het belang van een individuele positieve leeshouding van studenten, terwijl er iets meer verschil van inzicht bestaat over de rol van institutionele randvoorwaarden.

Leescultuur

Dezelfde aspecten van leescultuur die we de pabodocenten voorlegden, introduceerden we ook in de vragenlijst voor de pabodirecteuren. Zie Bijlage C. We zien dat pabodirecteuren gemiddeld overwegend positief zijn over de leescultuur bij hen op de pabo ($M = 3,70$, $SD = 0,78$).

De resultaten laten zien dat pabodirecteuren vooral positief zijn over het leesgedrag van pabodocenten Nederlands, het draagvlak voor leesbevordering, de samenwerking met externe organisaties op dit gebied en de zichtbaarheid van lezen binnen de opleiding. Tegelijkertijd lijken aspecten zoals structurele professionalisering, expliciete borging in beleid en ingeroosterde tijd voor vrij lezen minder van toepassing te zijn. Zie Tabel 4.

Figuur 2 Reacties van pabodirecteuren op drie stellingen rondom leesbevordering (N=14)

Tabel 4

Hoogst en laagst gerapporteerde aspecten van de leescultuur op de eigen pabo volgens pabodirecteuren (N=14)

De volgende stellingen gaan over manieren waarop een leescultuur op uw pabo kan worden vormgegeven. In hoeverre is elke stelling volgens u van toepassing op de pabo waar u werkt? Denk niet te lang na en volg uw eerste ingeving.		M	SD	Min	Max
Hoogste	Ik merk dat docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	4,57	0,65	3	5
	Mijn pabo werkt voor leesbevordering samen met externe organisaties, zoals bibliotheken of culturele instellingen.	4,50	0,94	2	5
	Er is draagvlak op mijn pabo voor leesbevordering.	4,50	0,85	2	5
	Mijn pabo stimuleert dat studenten thuis ook lezen.	4,29	1,07	2	5
	Er is op mijn pabo een duidelijke visie op leesbevordering.	4,21	1,05	2	5
Laagste	Er is op mijn pabo voldoende tijd beschikbaar voor leesbevordering.	3,21	1,12	1	4
	We evalueren periodiek ons leesbevorderingsbeleid op mijn pabo.	3,14	1,29	2	5
	Er is voor docenten op mijn pabo kwalitatief goede professionalisering rondom leesbevordering.	2,93	1,14	1	5
	Er is voor docenten van alle leergebieden op mijn pabo structurele (herhaalde) professionalisering rondom leesbevordering.	2,50	1,22	1	5
	Er is pabo-breed tijd ingeroosterd voor vrij lezen.	1,86	1,17	1	5

1 =niet van toepassing, 2 =nauwelijks van toepassing, 3 = enigszins van toepassing, 4 = overwegend van toepassing, 5 = helemaal van toepassing (extra optie: echt helemaal geen idee)

3.3 Stand van zaken: casus pabostudenten

Uit de resultaten van de (in de inleiding geïntroduceerde) rondvraag onder derdejaarsstudenten van een pabo (N=74) blijkt dat vrijwel alle ondervraagde studenten de problematiek rondom lezen in het basisonderwijs als zorgwekkend beschouwen. Zo geeft 97% van de studenten aan dat de dalende leesvaardigheid van leerlingen een serieus probleem vormt. Daarnaast erkennen vrijwel alle studenten (99%) dat ook het afnemende leesplezier onder basisschoolleerlingen problematisch is.

Wanneer de aandacht verschuift naar de pabo zelf, ontstaat een minder eenduidig beeld. Hoewel 64% van de studenten het gebrek aan leesplezier onder pabostudenten eveneens als een serieus probleem beschouwt, neemt 32% hierin een neutrale positie in. Slechts een kleine minderheid van 4% geeft aan dit niet als een probleem te zien. Deze resultaten wijzen erop dat studenten de leesproblematiek in het basisonderwijs vrijwel unaniem erkennen, maar terughoudender zijn in het problematiseren van het eigen leesgedrag en leesplezier binnen de eigen opleiding.

Tabel 5

Perspectief van studenten (n=74) op het leesprobleem (%).

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens
De dalende leesvaardigheid van leerlingen in het basisonderwijs is een serieus probleem.	0	0	3	67	30
Het dalende leesplezier van leerlingen in het basisonderwijs is een serieus probleem.	0	0	1	47	52
Dat 25 procent van de pabostudenten lezen 'vervelend' vindt, is een serieus probleem.	0	4	32	50	14

► 4. Leesbevorderingsidealen

De tweede vraag uit de motie reikt verder dan de vraag naar de feitelijke stand van zaken op de pabo's, maar vraagt naar hoe leesbevordering idealiter het beste kan worden gestimuleerd. Daarom hebben we zowel de pabodocenten Nederlands als de pabodirecteuren gevraagd naar hun ideeën over hoe de drie kerncomponenten van leesbevordering (zoals geïntroduceerd in paragraaf 2.2) versterkt kunnen worden in de opleiding. Zie daarvoor paragraaf 4.1 respectievelijk 4.2.

Tot slot komen in dit hoofdstuk ook de studenten weer aan het woord. In 4.3 beschrijven we hoe de pabo's volgens hen nog meer kunnen bijdragen aan leesbevordering in het basisonderwijs.

Voor een uitgebreide beschrijving van de werkwijze, zie Bijlage A.

4.1 Ideaalbeelden van pabodocenten Nederlands

We vroegen de pabodocenten Nederlands: 'Als uren en geld geen rol zouden spelen, wat is er dan volgens u op dit moment nodig om de repertoirekennis en de leesbevorderingscompetenties van de studenten, en de leescultuur op uw pabo te versterken?'. Twintig pabodocenten van verschillende (vestigingen van) pabo's noemden in totaal 146 ideaalbeelden⁴. Al deze ideaalbeelden hebben we gecategoriseerd in vijf thema's.

Ruimte voor structurele en geïntegreerde leesactiviteiten in het curriculum (47x genoemd)

Pabodocenten noemen in groten getale ideaalbeelden die te maken hebben met het integreren van leesactiviteiten in het curriculum. Ze zouden bijvoorbeeld graag meer activiteiten met boeken in het lesprogramma opnemen, zoals leesgesprekken en vrij lezen. Dat lukt nu niet goed want "collega's zien nu niet hoe dit past in het volle curriculum". Ook willen ze graag meer tijd en ruimte krijgen om studenten te begeleiden bij hun leesontwikkeling. Het integreren van lezen in de niet-talige leergebieden is eveneens een grote

wens. Tot slot zouden de pabodocenten graag leesclubs, die nu nog vaak incidenteel en eenmalig voorkomen, een structurele plek in het curriculum geven. Hetzelfde geldt voor schrijversbezoeken, zoals deze pabodocent betoogde: "Vaker schrijversbezoeken organiseren, dat is mijn wens. Na afloop van zo'n bezoek staan de studenten echt in de rij om een boek te kopen en ik merk dat ze écht gaan lezen. Tot in de volgende leerjaren kennen ze en volgen ze de auteurs die op bezoek zijn geweest. Het geeft een blijvend effect!"

Commitment en eigenaarschap op beleidsniveau (31x genoemd)

Op het niveau van visie en beleid liggen er volgens de pabodocenten volop kansen en mogelijkheden om leesbevordering te stimuleren op hun pabo. Allereerst gaat het om het meer prioriteren en vaker agenderen van lezen en leesbevordering op de pabo. Verder denken ze aan meer professionalisering van docenten op het gebied van lezen, zoals deze pabodocent het bijvoorbeeld verwoordt: "Een goed doordacht nascholings-/bijscholingsbeleid zou heel fijn zijn. Daarnaast is een concreter leesbeleid nodig. Op die manier straal je meer eenheid uit en kun je aankomende leerkrachten beter ondersteunen/laten groeien." Ook genoemd is het stellen van normen op het gebied van lezen, oftewel: van alle docenten én de directie verwachten dat ze zelf ook lezen. "De directeur en het College van Bestuur moeten zelf lezers zijn en dat ook uitstralen."

Boeken in de directe nabijheid (29x genoemd)

Een aantrekkelijke en uitnodigende kinder- en jeugdboekencollectie, die bovendien goed toegankelijk is voor de studenten. Dat is een ideaalbeeld dat breed wordt gedeeld door de pabodocenten, maar lang niet op alle pabo's aan de orde is. Zo schrijft een pabodocent: "Mijn ideaalbeeld is een mediatheek met professionele mediathecaris die de docenten Nederlands inspireert, maar ook de docenten van andere vakken inspireert. Er is op onze pabo nu niemand meer die met fysieke boeken bezig is!" Maar ook cadeauboeken en een gratis bibliotheekabonnement voor studenten worden genoemd. "Alles om boeken maar zo dicht en laagdrempelig mogelijk bij studenten te brengen."

⁴ De oplettende lezer heeft gemerkt dat de bovengenoemde thema's in totaal tot 144 ideaalbeelden optellen; twee ideaalbeelden vielen buiten deze categorieën en konden niet ingedeeld worden.

Samenwerking versterken (20x genoemd)

Idealiter zou er volgens de pabodocenten veel meer samengewerkt worden op het gebied van leesbevordering. Externe samenwerking met andere partijen is noodzakelijk, zeker gezien de grote uitdaging die er ligt: “Er moet vooral pabo-overstijgend gedacht worden. Want het is voor een pabo een enorme grote opdracht om in vier jaar enthousiaste, vakbekwame, lezende, leesbevorderende leraren op te leiden, zeker gezien het lage startniveau qua leesmotivatie.” Vooral de samenwerking met de stagescholen wordt genoemd: “Als werkveld en pabo met één stem zouden spreken, dat zou ideaal zijn.” Daarnaast noemen sommigen ook het belang van samenwerking met de lokale bibliotheek en met andere pabo's. Een enkeling noemt ten slotte ook dat de interne samenwerking voor verbetering vatbaar is.

Meer vakoverstijgende kennisdeling en (na)scholing (17x genoemd)

De laatste categorie ideaalbeelden betreft de (vakoverstijgende) kennisdeling, professionalisering, ontwikkeling en onderzoek. Pabodocenten zien hier kansen in het breder delen van kennis, expertise en ervaringen rondom leesbevordering en taalonderwijs binnen de opleiding. Zij noemen concrete mogelijkheden, zoals leesintervisie, teamscholing, een centrale databank met *good practices* en het verkennen van succesvolle voorbeelden uit andere onderwijscontexten, zoals Vlaanderen. Ze benadrukken het belang van gezamenlijke professionalisering binnen de opleidingsteams, waarbij ook docenten uit andere vakgebieden worden geschoold in jeugdliteratuur en leesdidactiek. Er is daarnaast behoefte aan een doordacht en structureel aanbod van na- en bijscholing van leraren. Verder zien zij kansen voor kennisontwikkeling via kenniskringen of lectoraten en voor meer inzicht in de context waarin studenten leren en werken, zoals de leescultuur van stagescholen, de voorkennis van instromende studenten en het monitoren van leesontwikkeling.

4.2 Ideaalbeelden van pabodirecteuren

Net als aan de pabodocenten, legden we ook de pabodirecteuren de drie kerncomponenten van leesbevordering voor. We vroegen hun wat er nodig zou zijn om te bereiken dat op hun pabo 1) (aankomend) leraren zelf kinderboeken lezen, 2) (aankomend) leraren over voldoende leesbevorderingscompetenties beschikken, 3) er een leescultuur heerst op hun pabo. Anders dan in de vraag aan de docenten, verzochten we de pabodirecteuren expliciet aan te geven wat er zou moeten veranderen in de keten van de eigen pabo tot en met het Ministerie van OCW of zelfs internationaal. Zie voor meer toelichting op onze werkwijze Bijlage A.

Ketenpartners

Allereerst hebben we geteld op welke niveaus in de keten de ideeën van de pabodirecteuren liggen. De directeuren kijken in eerste instantie naar het eigen instituut, de stagescholen en partners op het gebied van samen opleiden en samen onderzoeken. Maar ook kenniscentra en de verschillende onderwijssectoren (po, vo, mbo en hbo) zouden kunnen bijdragen aan het stimuleren van leesbevordering. Zie het aantal responses per ketenpartner in Tabel 6.

Tabel 6

Aantal reacties van pabodirecteuren (n=14) per ketenpartner

	Aantal keer genoemd
Uw instituut	13
De stagescholen	13
Samen Opleiden & Professionaliseren / Samen Onderzoeken in uw partnerschappen	13
Kenniscentra van hogescholen	9
Sector primair onderwijs	7
Sector voortgezet onderwijs	6
Sector mbo	5
Sector hoger onderwijs	7
Ministerie OCW	7
Internationaal	5
Anders, namelijk...	4

Ideaalbeelden

Pabodirecteuren hebben veel verschillende ideeën over hoe de drie kerncomponenten van leesbevordering voor op hun pabo versterkt kunnen worden; de variëteit is groot. We beperken ons in onderstaande Tabel 7 tot een opsomming van de ideaalbeelden die door twee of drie directeuren zijn genoemd.

Uit deze tabel blijkt dat de directeuren niet alleen voor de eigen pabo, maar ook voor de andere schakels in de keten ideeën hebben over hoe leesbevordering gestimuleerd kan worden. Zo vinden meerdere directeuren dat de professionalisering rond lezen en jeugdliteratuur beter kan, niet alleen van docenten op de eigen pabo, maar ook van leraren in het basisonderwijs. Er leeft ook een wens voor meer aandacht voor leesplezier in het voortgezet onderwijs, omdat pabo's te maken krijgen met eerstejaarsstudenten van wie de leesmotivatie laag is. De wens tot meer en eenduidiger samenwerken speelt een rol voor de stagescholen en op het gebied van samen opleiden. Verder wensen meerdere directeuren een grote boekencollectie / fysieke mediatheek, niet alleen op het niveau van de eigen opleiding, maar ook op sectorbreed niveau.

Tot slot

In een open vraag gaven we de directeuren aan het eind van de vragenlijst de ruimte om in eigen woorden nog relevante zaken aan ons mee te geven. De helft van de pabodirecteuren maakte gebruik van die mogelijkheid. We destilleren hier ook thema's die door twee of meer directeuren genoemd zijn. Opvallend is allereerst de breed gedeelde wens naar **meer kennis** over leesbevordering op de pabo's. Een van de pabodirecteuren is bijvoorbeeld benieuwd naar hoeveel uren er op andere pabo's wordt vrijgemaakt voor leesbevordering en een ander naar welke acties andere MT's uitzetten op dit gebied. Een derde respondent vraagt zich af of studenten vinden dat er voldoende aandacht wordt besteed aan leesbevordering. Tot slot oppert een respondent dat hij of zij zou willen weten wat de relatie is tussen verplicht lezen, leesplezier en de manier waarop de student boeken inzet in zijn eerste jaar na de pabo.

Daarnaast benoemen pabodirecteuren de **veelomvattende, zo niet onhaalbare taak van de pabo's**, zo blijkt onder andere uit het volgende citaat: "Het is bijna onmogelijk om studenten die jaren niet gelezen hebben in vier jaar tijd 'lezers' te maken. In het voortgezet onderwijs moet er ook wat gedaan worden."

Tabel 7

Ideeën pabodirecteuren t.a.v. gewenste verandering leesbevordering per ketenpartner

Schakel in de keten	Ideaalbeelden die zijn genoemd door twee of drie pabodirecteuren
Uw instituut	<ul style="list-style-type: none">- Een fysieke mediatheek/grote collectie- Tijd/ruimte voor leesaanbod in de lessen én bij alle vakken- Professionalisering van collega's rondom lezen/jeugdliteratuur
De stagescholen	<ul style="list-style-type: none">- Meer samenwerking tussen pabo en stageschool- Eenduidige aanpak leesbevordering op de pabo en de stageschool- Leescultuur op de stageschool zodat studenten het goede voorbeeld krijgen
Samen opleiden & professionaliseren/ Samen onderzoeken	<ul style="list-style-type: none">- Themadag/netwerkbijeenkomst over leesbevordering- Eenduidige en collectieve aanpak op pabo's en stagescholen
Kenniscentra van hogescholen	<ul style="list-style-type: none">- Meer gebruik maken van de bestaande lectoraten die al goed werk doen- Beschikbare praktische voorbeelden (bv. databank)
Sector primair onderwijs	<ul style="list-style-type: none">- Professionalisering leerkrachten (bv. meer specialisten)- Tijd voor leesonderwijs/leescompetenties in de brede zin
Sector voortgezet onderwijs	<ul style="list-style-type: none">- Meer ruimte om in gesprek te gaan over lezen (bv. leesclubs)- Meer ruimte voor leesplezier (motivatie is laag)
Sector hoger onderwijs	<ul style="list-style-type: none">- Aanwezige collectie (jeugd)literatuur- Voorbeelden van leesbevorderende activiteiten (bv. leesclubs, schrijversbezoek) zelf ook aanbieden
Sector mbo	<ul style="list-style-type: none">- Ruimte/tijd om te lezen
Ministerie OCW	<ul style="list-style-type: none">- Investeren: bibliotheekabbonementen, schrijversbezoek
Internationaal	<ul style="list-style-type: none">- Good practices uit het buitenland vertalen
Andere (potentiële) partners in de keten?	

Verder signaleren pabodirecteuren **grote verschillen tussen pabo's**: “We besteden veel tijd en energie aan leesbevordering op de pabo. Vanuit het bestuur wordt dit ook gesteund en gestimuleerd. Dat is enorm helpend, maar dit is zeker niet op alle pabo's het geval.”

Als laatste zien we de roep om **agendering en facilitering van leesbevordering**, al zien we hier een contrast in opvatting over landelijke regulering: “Pabo's zouden verplicht moeten worden een bepaald (groot) aantal uren in te zetten voor leesbevordering,” versus “in de basis begint het bij het breed erkennen van het belang van lezen/leesbevordering. Wel ben ik terughoudend om de afslag van landelijke afspraken te nemen.”

4.3 Ideaalbeelden van pabostudenten

In een in 2024 op één pabo uitgezette rondvraag onder alle derdejaarsstudenten van de voltijdopleiding werd gevraagd (zie daarover ook paragraaf 3.3 en Bijlage A): ‘Hoe kunnen pabo's effectiever bijdragen aan het verbeteren van de leesprestaties van leerlingen in het basisonderwijs?’ Alhoewel deze vraag zich in wezen toespitst op de rol van de pabo bij het beïnvloeden van de leesprestaties van basisschoolleerlingen, noemden studenten concrete verbeterkansen voor de pabo. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat het gaat om een beperkte omvang (casusstudie). We hebben alle ideeën en meningen die ze daarover noteerden geordend en ondergebracht in vijf brede thema's. Zie Tabel 8.

Graag concrete lesideeën en stageopdrachten

We zien dat studenten vooral behoefte hebben aan concrete handvatten, praktische voorbeelden en werkvormen die direct toepasbaar zijn, zoals lesideeën bij kinderboeken. Ze willen ook graag oefenen met leesbevordering in de stage, wat blijkt uit opmerkingen zoals: “Er mogen meer stageopdrachten rondom kinderboeken worden meegegeven aan studenten”.

Pabodocenten als rolmodellen

Studenten zeggen daarnaast behoefte te hebben aan veel boekpromotie door hogeschooldocenten, zo doet een student de oproep: “Laat docenten enthousiast vertellen over jeugdliteratuur!”. Sowieso willen ze graag meer informatie krijgen over welke boeken ze kunnen aanraden aan de kinderen in hun stageklas. Pabodocenten kunnen in dit opzicht dus een belangrijke taak vervullen door boeken te promoten, eigen leeservaringen te delen en actuele jeugdliteratuur zichtbaar te maken binnen het onderwijs.

“Twee docenten zijn mij sterk bijgebleven als echte ambassadeurs van jeugdliteratuur. Ze lieten ons ervaren, proeven en voelen aan verschillende boeken.”

Kennis over de leraar als leesbevorderaar

De bevroegde studenten geven aan graag te willen leren hoe ze leesplezier en leesmotivatie bij leerlingen kunnen stimuleren. Een student stelt bijvoorbeeld: “Om kinderen meer (boeken) te laten lezen moet plezier voorop staan. Hier moeten pabostudenten over leren, hoe ze het plezier in lezen in de kinderen naar boven kunnen halen”. Maar ze willen ook graag meer weten over de redenen waarom sommige leerlingen weinig leesmotivatie ervaren. Studenten vragen dus niet alleen om kennis over leesontwikkeling, leesmotivatie en effectieve vormen van leesbevordering, maar ook om handvatten om in te spelen op verschillen tussen leerlingen. Zo stelt een student: “Er moeten leerkrachten opgeleid worden met kennis van lezen, die kunnen differentiëren en weten hoe ze bijvoorbeeld NT2-leerlingen kunnen begeleiden”.

Divers onderwijsaanbod bieden

Studenten benadrukken het belang van een breed en verdiepend aanbod rondom lezen en jeugdliteratuur binnen de pabo. Ze willen ook graag kennis en informatie verwerven over het belang van lezen. Tot slot zouden ze een divers moduleaanbod over lezen wensen, zoals bijvoorbeeld over NT2, leesprestaties, differentiëren, leesniveau, leesbevordering.

Laat ons lezen!

Tot slot realiseren studenten ook dat het van belang is om zelf meer kinderboeken te lezen. Zij geven aan dat de pabo meer aandacht zou mogen besteden aan het vergroten van hun eigen leesplezier, leesmotivatie en 'leeskilometers'. Zoals een student het verwoordt: "Studenten enthousiast maken door een rijk aanbod van boeken, enthousiasme van de leerkrachten en blijven stimuleren om te blijven lezen". Ook leeft het besef dat zij als aankomend leraren pas overtuigend kunnen handelen als leesbevorderaar wanneer ze zelf gemotiveerde lezers zijn, want "dat kunnen de studenten dan overdragen aan de kinderen". Een rijk en divers aanbod van jeugdliteratuur zien de studenten hierbij als voorwaarde: "Zorg voor een grote keuze aan boeken".

Tabel 8

Cluster van thema's genoemd door studenten op de vraag: wat kunnen pabo's doen? (N = 69)

	Aantal keer genoemd
A. Studenten concrete lesideeën en opdrachten aanreiken	27
B. Pabodocenten als rolmodellen	23
C. De student als leesbevorderaar profileren	23
D. Een divers aanbod over lezen op de pabo	23
E. De student als lezer faciliteren	20
Totaal	116

► 5. Overige perspectieven

In de vorige twee hoofdstukken kwamen de perspectieven van de pabodocenten, de directeuren en de studenten aan bod. Om zicht te krijgen op perspectieven rondom de pabo, hebben we ook gesproken met twee programmaleiders/opleiders Samen Opleiden, de domeinspecialist van Stichting Lezen en de portefeuillehouder Lerarenopleidingen van de Vereniging Hogescholen. In dit hoofdstuk beschrijven we hun visie op zowel de stand van zaken, als hun idealen en wensen rond leesbevordering. Zie Bijlage A voor onze werkwijze.

5.1 Schoolopleiders Samen Opleiden & Professionaliseren (SO&P)

In gesprekken met een schoolopleider en twee programmaleiders in het Samen Opleiden, hebben we verkend op welke manier vanuit de samenwerking tussen pabo en opleidingsscholen gewerkt wordt en hoe er nog verder gewerkt kan worden aan leesbevordering. De uitkomsten van deze gesprekken zijn dus niet representatief maar bedoeld als exemplarisch voorbeeld van wat speelt en aan kansen bestaat voor leesbevordering in het brede veld van Samen Opleiden. De volgende inzichten kwamen aan bod in die gesprekken.

Stand van zaken

Verschillen in leescultuur stagescholen

In de huidige praktijk van Samen Opleiden zien de beide geïnterviewden verschillen tussen de (opleidings)scholen en het werken aan leesbevordering, zowel wat betreft de mate van, als de vorm waarin. Er zijn scholen waar leesbevordering nadrukkelijk aan bod komt, met bijvoorbeeld dagelijks stillezen, voorlezen, een nauwe samenwerking met de bibliotheek en/of leesclubs op school. Er zijn ook scholen waar leesbevordering een stuk minder expliciet een plek heeft. Dat betekent dat studenten tijdens hun stages verschillende ervaringen opdoen.

Samenhang

Leesbevordering is (nog) niet een expliciet (geagendeerd) thema bij de gesprekken binnen het partnerschap of in de onderwijsregio. Daarmee is er nog winst te behalen in de samenhang tussen pabo en (opleidings)scholen als het gaat om leesbevordering. Wel is er in het gezamenlijke (werk)plek

curriculum aandacht voor leesbevorderingscompetenties van studenten, vaak in de vorm van stageopdrachten, waarbij studenten bijvoorbeeld een leescoördinator of intern begeleider interviewen over leesbeleid.

Studenten lezen weinig

De opleiders/programmaleiders geven ook aan dat veel studenten geen grote lezers zijn. Wel merken ze dat studenten het belang van zelf lezen inzien, omdat ze een rolmodel zijn voor de leerlingen.

Leernetwerken

Over de aandacht voor ontwikkeling op het gebied van lezen, taal of meertaligheid, worden leernetwerken of andere vormen van professionele ontwikkeling georganiseerd, maar niet altijd met of voor studenten. Deze leernetwerken verrijken de leeromgeving van de studenten doordat de professionals met wie zij samenwerken op hun opleidingsschool en van wie zij leren, zich blijven ontwikkelen op het gebied van lezen en taal. Op niveau van school, partnerschap, stad of regio zijn verschillende initiatieven rond lezen en de doorgaande ontwikkeling van onderwijsprofessionals.

Wensen en idealen

De opleiders/programmaleiders zien verschillende mogelijkheden om leesbevorderingscompetenties van aankomend leraren te versterken, juist in het Samen Opleiden.

Belang erkennen

Door gezamenlijk het belang van leesbevordering te erkennen en erin te investeren, zowel op de pabo's als de (opleidings)scholen waar studenten stagelopen, kunnen leraren uiteindelijk beter toegerust worden wat betreft leesbevordering.

Verbindingen leggen

Er is winst te behalen door verbindingen te leggen. Werk aan een leeromgeving op pabo en scholen met goede voorbeelden van leesbevordering waar studenten mee in aanraking komen, juist omdat veel studenten uit zichzelf weinig lezen en omdat de leescultuur op pabo én (opleidings)school van betekenis is voor studenten.

Agenderen

Zet leesbevordering op de agenda van opleidersoverleggen met instituuts- en schoolopleiders. Besteed er aandacht aan bij de professionalisering van werkplekbegeleiders die de studenten begeleiden tijdens hun stage. En overweeg om taal en lezen expliciet een plek te geven in het beroepsbeeld van de leraar dat als partnerschap of regio is uitgewerkt.

Samenwerken met de bibliotheek

De verbinding tussen pabo, (opleidings)scholen en bibliotheken is ook van waarde om te versterken, zodat boeken overal zichtbaar zijn, er aan landelijke/regionale leescampagnes deelgenomen kan worden en aankomend leraren tijdens hun stages ervaren wat het programma de Bibliotheek op school kan betekenen voor leerlingen.

Diversiteit ervaren

Omdat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de leesculturen op (opleidings)scholen, is het van belang dat studenten gedurende hun studie met verschillende scholen kennismaken en zo ook een verscheidenheid aan leesculturen meekrijgen.

Buiten de pabo kijken

De opleiders/programmaleiders roepen op om ook te kijken naar de mogelijkheden in de fases vóór instroom en ná diplomering. Werk bijvoorbeeld samen met het mbo, én geef in de inductiefase aandacht aan leesbevordering, zodat leraren zich blijven ontwikkelen.

5.2 Bestuurscommissie Lerarenopleidingen

We spraken de portefeuillehouder lerarenopleidingen van de Vereniging Hogescholen, tevens bestuurder van een zelfstandige pabo, over de beide vragen uit de motie. Dit gesprek leverde ons de volgende inzichten op.

Stand van zaken

Vertrouwen in pabo's met herijkte kennisbasis als fundament

De portefeuillehouder lerarenopleidingen van de Vereniging Hogescholen geeft aan dat de commissie er vertrouwen in heeft dat pabo's in hun curriculum aandacht besteden aan lezen en leesbevordering. De portefeuillehouder noemt de herijkte Kennisbasis in wording een mooi fundament. Deze is gekoppeld aan de nieuwe kerndoelen, heeft aandacht voor eigen (basis)vaardigheden en biedt aanknopingspunten voor leesbevordering waar de pabo's zelf handen en voeten aan kunnen geven in hun curricula.

Grote, maatschappelijke opdracht binnen beperkte financiële ruimte

Tegelijkertijd staan pabo's financieel onder druk. Als opleidingen moeten zij – ook vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid – veel realiseren met beperkte middelen. Investeren in boeken of een eigen mediatheek is daardoor niet overal haalbaar, pabo's maken zelf keuzes in samenwerking met bibliotheken. De portefeuillehouder merkt dat tijdelijke impulssubsidies onvoldoende zijn om leesbevordering duurzaam te verankeren.

Wensen en idealen

Breder gesprek in de keten over realistische verwachtingen

De portefeuillehouder ziet graag dat er een breder gesprek gevoerd wordt over realistische verwachtingen van de initiële opleiding en ziet leesbevordering dan ook als een gezamenlijk vraagstuk: “Het [leesbevordering] is natuurlijk wel een veel groter probleem dan alleen maar onder aankomende leraren. Alleen als lerarenopleiding kunnen wij dat niet oplossen. Het is natuurlijk een hele maatschappelijke beweging en de vraag is tot op welk niveau kunnen wij daar een rol in spelen? Wat kan op de pabo? Wat kan in de praktijk al tijdens de opleiding? Wat hoort bij professionalisering?” De portefeuillehouder ziet mogelijkheden in het gezamenlijk agenderen van leesbevordering en basisvaardigheden in de onderwijsregio's en het Samen Opleiden: in samenspraak kunnen rollen in de keten opgepakt gaan worden: “voor het implementeren en het werkend krijgen, hebben we echt iedereen nodig.”

Meerjarig ketenplan over opleiden en professionaliseren in doorgaande lijnen

De portefeuillehouder ziet vooral ook hier kansen om opleiden en professionalisering binnen het Leven Lang Ontwikkelen als een doorgaande lijn te laten opereren: “Want op het moment dat je in gaat zetten op dat Leven Lang Ontwikkelen, plukken daar ook pabostudenten al veel meer de vruchten van als zij in een opleidingsschool komen, waarmee ze ook weer anders gevoed naar de pabo komen, je volgens mij versterking en verdieping kunt krijgen op datgene wat we al doen.” Ze pleit voor een meerjarig plan, waarbij de hele keten betrokken wordt. Deze wens sluit aan bij de ambitie om slimmer af te stemmen en te combineren. Het ontwikkelen van pabostudenten en (andere) onderwijsprofessionals, van NLQF (Nederlands Kwalificatieraamwerk) niveau 4 tot en met 8, vormt hierbij de kern.

Pabo's in positie brengen als kennisinstellingen en bruggenbouwers

Via initiatieven zoals de Nationale Aanpak Professionalisering Leraren (NAPL) kunnen pabo's als vliegwiel dienen voor professionalisering, met een sterke focus op leesbevordering. Co-creatielabs binnen de educatieve allianties bieden kansen om verbinding te maken met het werkveld en samen te werken aan curricula gericht op de nieuwe kerndoelen en herijkte kennisbases. Pabo's profileren zich dan ook sterker als kennisinstelling en bouwen bruggen tussen onderzoek en praktijk. Dit vergroot hun zichtbaarheid en impact in de regio op dit belangrijke thema volgens de portefeuillehouder.

5.3 Bibliotheek op school pabo

We spraken de domeinspecialist lerarenopleidingen van Stichting Lezen, tevens oud-pabodocent, om zijn visie te horen op de motievragen. Zie Bijlage A voor meer informatie over onze werkwijze. Het gesprek leverde ons de volgende inzichten op.

Stand van zaken

Focus Bibliotheek op school pabo: versterking netwerk en collectie

De Bibliotheek op school pabo is een afgeleide van de Bibliotheek op school voor primair en voortgezet onderwijs. Het programma voor de pabo is opgezet met als doel dat pabostudenten zich kunnen oriënteren op de Bibliotheek op school, als voorbereiding op hun toekomstige werkplek. De focus is op de collectie en het netwerk eromheen, plus monitoring van het leesgedrag van studenten. Op dit moment nemen 21 pabo's deel aan het programma de Bibliotheek op school pabo (Stichting Lezen, 2024, p.36).

Bestendigheid losse subsidies

Het programma wordt gefinancierd vanuit een opstartsubsidie met de verplichting een driejarig samenwerkingscontract aan te gaan tussen bibliotheken en pabo's. Bibliotheken geven bij aanvraag bij Stichting Lezen aan of ze aanvragen voor pabo en/of voor funderend onderwijs. Bibliotheken ontvangen de subsidie voor de Bibliotheek op school pabo. Ze zijn dus autonoom en de domeinspecialist ziet dat bibliotheken soms liever kiezen voor de samenwerking met basisscholen in plaats van met de pabo, omdat ze bijvoorbeeld merken dat docenten van pabo's al expertise hebben op het gebied van leesbevordering en/of de beschikking hebben over een professionele mediatheek. Pabo's en bibliotheken krijgen binnen bepaalde kaders de ruimte om zelf te bepalen hoe aanvullende expertise wordt benut en dat leidt tot variatie.

Voor de Bibliotheek op school werken bibliotheken, scholen, opleidingen en soms gemeenten samen om kinderen en jongeren beter te (leren) lezen, schrijven en om verstandig om te gaan met media. De aanpak is opgebouwd uit verschillende, samenhangende bouwstenen. Lees meer: <https://www.debibliotheekopschool.nl/hoger-beroepsonderwijs.html>

Zoeken naar duurzame inbedding

De deelnemende pabo's geven verschillende invullingen aan het programma, zoals inspiratiebijeenkomsten voor docenten van alle vakken, schrijversbezoeken, workshops voor studenten, een meertalige collectie of sprekers rond bepaalde onderwerpen. In de praktijk blijkt dat succesvolle samenwerking over het algemeen nogal persoonsafhankelijk en contextafhankelijk is. "Er zijn veel losse initiatieven, bijvoorbeeld een leesmediaconsulent en een pabodocent die het goed kunnen vinden en allerlei dingen uitproberen. Dat geeft natuurlijk energie, maar het is niet duurzaam."

Volgens de domeinspecialist zijn structurele inbedding in het curriculum met opdrachten voor de student en commitment van het management om expertise van de bibliotheek structureel in te huren, essentieel voor succesvolle samenwerking. Langdurige contracten met een structurele plek van de Bibliotheek op school in het pabocurriculum werken volgens de domeinspecialist goed: "Dan zijn leraren er ook aan gewend dat die samenwerking er gewoon is".

Wensen en idealen

Structurele subsidie voor pabo's

Vanaf 2027 is er structurele financiering voor de leesmediaconsulenten in het funderend onderwijs beschikbaar. Bibliotheken kunnen weliswaar ook afspraken maken met pabo's, maar er zijn geen aparte specifieke subsidies meer voor de Bibliotheek op school pabo zoals die er waren via Stichting Lezen. De domeinspecialist zou liever zien dat de aanwezigheid van een collectie voor studenten gewaarborgd is door een structurele subsidie voor de pabo's.

Werken met varianten voor samenwerking driehoek: pabo-scholen-bieb

De Bibliotheek op school pabo zou nadrukkelijker met varianten kunnen werken, waarbij er verschillende opties voorgelegd worden om mensen en middelen in te zetten met als uiteindelijk doel te werken aan een leescommunity op de scholen en aan professionele leergemeenschappen pabo's-scholen-bibliotheek, met ook een belangrijke rol voor leidinggevers van pabo's, voor scholenkoepels en voor leidinggevers van de bibliotheken. Stimulerend hierbij is een sterkere verbinding van Stichting Lezen met het LOBO en wellicht ook meer slagkracht op regionaal niveau.

Meer wetenschappelijk onderzoek en monitoring minder vrijblijvend

De domeinspecialist hoort van pabodocenten verschillende visies op de meerwaarde van de bestede subsidie aan samenwerking met de bibliotheek. De meerwaarde is echter nooit systematisch onderzocht. Monitoring van studenten en pabodocenten loopt via de 'Monitor de Bibliotheek op school pabo' met als doel het programma bij te sturen. Volgens de domeinspecialist wordt deze monitor echter vaak niet in alle leerjaren afgenomen. Dat maakt dat het lastig is om effecten op bijvoorbeeld de leesmotivatie en het leesbevorderend gedrag van de studenten te meten die optreden als gevolg van doorgevoerde verbeteringen in de leescultuur en/of aanpak op het gebied van leesbevordering en jeugdliteratuur. Pas dan kunnen pabo's zien: 'hier is iets aan de hand'.

► 6. Conclusies

In december 2025 diende Marjolein Moorman tijdens haar eerste debat in de Tweede Kamer een motie in over leesbevordering op de pabo. De motie werd aangenomen en het ministerie van OCW heeft de Kennistafel Effectief Leesonderwijs vervolgens gevraagd om mee te denken over de beantwoording van de eerste twee vragen uit deze motie.

Hoe zijn we daarbij te werk gegaan? We hebben een literatuurverkenning uitgevoerd en actuele data verzameld met behulp van een vragenlijst die is ingevuld door twintig pabodocenten Nederlands en veertien pabodirecteuren van verschillende pabo's. Daarnaast hebben we gebruik gemaakt van bestaande data, eerder verzameld bij een peiling onder een groep derdejaars pabostudenten van één pabo. Ter aanvulling hebben we nog enkele interviews gehouden met vertegenwoordigers van organisaties die betrokken zijn bij de keten van leesbevordering, maar buiten de pabo's werkzaam zijn.

We realiseren ons dat onze bevindingen zijn gebaseerd op een beperkte groep respondenten. Niet alleen qua aantallen, maar ook omdat we ons hebben beperkt tot de voltijdsopleidingen pabo. De deeltijdsopleidingen pabo, de tweedegraadsopleidingen en de universitaire lerarenopleidingen hebben we vanwege het vereiste tijdspad buiten beschouwing gelaten. Desalniettemin, alle data overziende, valt ons op dat de input van de verschillende responsgroepen op een aantal overeenkomstige patronen wijst. De verschillende uitkomsten vulden elkaar aan; we kwamen nauwelijks inconsistenties of tegenstrijdigheden tegen.

In dit hoofdstuk beschrijven we de conclusies van onze verkenning, die we ordenen volgens de eerste twee vragen uit de motie.

6.1 Hoe is de stand van zaken rond leesbevordering op de pabo?

Op basis van de literatuurverkenning en de door ons verzamelde data komen we tot de volgende conclusies.

Pabo's werken aan leesbevordering...

Het is een veelomvattende opgave om studenten op te leiden tot leesbevorderaars. Immers, de aankomend leraren moeten niet alleen leren hoe ze kinderen kunnen stimuleren om veel te lezen, maar zij moeten zelf ook kinderboeken (willen) lezen en repertoirekennis opdoen. Uit onze verkenning blijkt dat pabodocenten Nederlands deze dubbele taak serieus nemen. Positief is bijvoorbeeld dat recent onderzoek laat zien dat dat vierdejaarsstudenten meer repertoirekennis hebben dan eerstejaars studenten – en dan ook nadrukkelijk van auteurs van recente rijke literaire jeugdliteratuur.

De literatuurverkenning (H2) laat zien dat er van alles gebeurt op het gebied van leesbevordering op de pabo; er is sprake van onderwijsontwikkeling en pabodocenten Nederlands kunnen talloze goede voorbeelden noemen van manieren waarop op hun pabo wordt gewerkt aan leesbevordering. Ook is er hier en daar aandacht voor een vakoverstijgende aanpak van leesbevordering, waarbij niet alleen de pabodocenten Nederlands, maar ook docenten van andere vakken betrokken zijn. Pabodocenten Nederlands zijn bovendien behoorlijk positief over de mate waarin aandacht wordt geschonken aan het verwerven van leesbevorderingscompetenties. Tot slot merken de geraadpleegde pabodirecteuren dat er op hun pabo draagvlak bestaat voor leesbevordering.

... maar er is variëteit in de manier waarop

Uit onze analyse van de vragenlijstresultaten voor pabodocenten Nederlands blijkt dat er grote verschillen zijn in de ervaren leescultuur tussen pabo's. Dat beeld wordt bevestigd in de vragenlijst aan de pabodirecteuren. Deze observatie is overigens niet nieuw, het meest recente kwantitatieve onderzoek uit 2020 naar leesbevordering op de pabo stelde ook al dat er grote verschillen zijn voor wat betreft de positionering van leesbevordering in de pabocurricula. Maar op meer gebieden is er sprake van grote variëteit. Wat betreft de mediatheek bijvoorbeeld: waar de ene pabo beschikt over een grote aantrekkelijke mediatheek, met meerdere goed opgeleide mediathecarissen, moet de andere pabo het doen met enkele boekenkasten op de gang (of nog

minder) omdat de mediatheek is wegbezuinigd. Tot slot is ook de manier waarop deelnemende pabo's het programma de Bibliotheek op school op de pabo inrichten heel verschillend.

Aankomend leraren opleiden tot leesbevorderaars kent complicerende factoren

De taak om aan leesbevordering te werken op de pabo is niet alleen veelomvattend, maar ook complex. Deze verkenning laat zien dat er meerdere factoren zijn binnen en buiten de pabo, die het werken aan leesbevordering ingewikkeld maken. Om bij het begin te beginnen: veel eerstejaarsstudenten die aan de voltijdpabo beginnen – meestal afkomstig uit het voortgezet onderwijs of mbo – zijn geen grote lezers. Dat maakt het extra uitdagend en intensief om studenten te verleiden tot lezen.

Vervolgens merken pabodocenten naar eigen zeggen dat een deel van de studenten stageloopt op basisscholen met een leescultuur die heel anders is dan op de pabo wordt geambieerd en waar ze onvoldoende in de praktijk kunnen oefenen met de kennis die ze op de pabo hebben opgedaan. Verder vinden zowel docenten als directeurs dat structurele professionalisering voor pabodocenten op het gebied van leesbevordering nauwelijks plaatsvindt.

Tot slot: tijdelijke impulssubsidies die zijn bedoeld om leesbevordering te stimuleren, zijn niet voldoende om leesbevordering duurzaam te verankeren in beleid en praktijk, om op die manier een leescultuur tot stand te brengen.

Tijd en middelen te kort om studenten (meer) te laten lezen

Het is essentieel dat (aankomend) leraren zelf veel boeken lezen, zoals de motie stelt in de inleiding. Dan zou het helpend zijn als de pabo's vrij lezen pabobreed op het rooster hebben staan. De studenten uit onze casus geven ook aan dat hun pabo meer aandacht zou moeten hebben voor het maken van 'leeskilometers'. Toch komt ingeroosterd vrij lezen maar zelden voor, zo blijkt uit de enquête onder zowel de pabodocenten als de directeurs. Zij constateren dat het pabocurriculum eenvoudigweg te vol zit; er is een veelheid aan taken voor de pabo's, wat maakt dat zij in het programma niet altijd kiezen voor vrij lezen. Lastig is ook dat lang niet op alle pabo's een mediatheek aanwezig is, waardoor boeken niet of te weinig in de nabijheid van studenten te vinden zijn.

We hoorden allerlei goede voorbeelden van pabodocenten Nederlands die zoeken naar manieren om in de beperkte beschikbare tijd studenten meer te laten lezen. Zoals bijvoorbeeld het meer integreren van lezen in thematisch onderwijs en in andere vakken. Toch is dat nog niet zo eenvoudig, want uit monitoronderzoek blijkt dat docenten van de niet-talige vakken maar weinig aandacht besteden

aan kinderboeken in hun onderwijs en zichzelf ook niet zo capabel vinden als leesbevorderaar. Ook dit vraagt een (tijds) investering.

Pabodocenten Nederlands rapporteren allerlei soorten initiatieven en activiteiten die ze ondernemen om studenten te stimuleren zelf meer te lezen. Vaak zijn ze enthousiast over activiteiten zoals leesclubs of schrijversbezoeken en merken ze bij hun studenten dat die positieve effecten hebben. Graag zouden ze dergelijke activiteiten structureel in het curriculum verankeren, maar daarvoor ontbreken vaak de tijd en de middelen.

6.2 Hoe kan leesbevordering op de pabo het beste worden gestimuleerd?

Competenties, cultuur en repertoirekennis lijken ook op de pabo relevant

Om maar met de deur in huis te vallen: deze vraag kunnen we niet goed beantwoorden omdat er onvoldoende wetenschappelijk onderzoek gedaan is naar leesbevordering bij pabostudenten. Uit onderzoek onder zittende leraren weten we wel dat het stimuleren van leesbevordering meerdere componenten kent waaraan gewerkt moet worden, namelijk het versterken van de eigen leesbevorderingscompetenties, de leescultuur op school en repertoirekennis. Het lijkt aannemelijk dat leesbevordering ook bij pabostudenten vele kanten kent.

Op basis van de resultaten van deze verkenning formuleren we een aantal kansrijke voorwaarden, waarvan we inschatten dat ze bijdragen aan het stimuleren van leesbevordering op de pabo.

Er is meer kennis(deling) nodig over wat werkt op de pabo

De vraag naar wetenschappelijke inzichten over 'wat werkt' om leesbevordering op de pabo te stimuleren is makkelijker gesteld dan beantwoord. We konden hierover maar weinig wetenschappelijk onderzoek vinden en het NKO (Nationaal Kennisinstituut Onderwijs) stelde dan ook dat er een kennishiaat is op het gebied van curriculumaanbod en het realiseren van effectief leesonderwijs. Meer wetenschappelijk onderzoek is dus nodig. Maar ook de pabodocenten Nederlands en de pabodirecteurs uit deze verkenning stelden behoefte te hebben aan meer kennis. De docenten wijzen vooral op de noodzaak van vakoverstijgende kennisdeling en zien kansen voor kennisontwikkeling via kenniskringen of lectoraten.

De pabodirecteurs zouden meer willen weten over de manier waarop andere pabodirecties werken aan leesbevordering: welke acties zetten zij uit en hoeveel uren maken ze ervoor

vrij? Het zou ook helpen om kennis te nemen van *good practices* uit het buitenland. Ook de schoolopleiders SO&P denken dat het goed zou zijn om meer bekendheid te geven aan goede voorbeelden van succesvolle interventies en die te delen. De portefeuillehouder lerarenopleidingen pleit voor het meer profileren van de pabo's als kennisinstelling en ook binnen het programma de Bibliotheek op school op de pabo is behoefte aan meer kennis en onderzoek over 'wat werkt'.

Er is meer focus en facilitering nodig om leesbevordering optimaal te stimuleren

We vroegen de pabodocenten Nederlands naar hun leesbevorderingsidealen, zonder zich daarbij te beperken door tijd of geld. Eén wens eindigde met stip bovenaan de verlanglijst: de mogelijkheid om leesbevordering veel structureler te integreren in het curriculum. Ze noemen daarbij onder andere vrij lezen en schrijversbezoeken. Maar ook activiteiten als het delen van leeservaringen in leesclubs – trouwens ook volgens de literatuurverkenning een beloftevolle interventie – zouden ze graag met regelmaat willen uitvoeren met studenten, in plaats van incidenteel.

Ook studenten hebben wensen op het gebied van tijd en ruimte. Ze vragen meer gelegenheid om te oefenen met leesbevordering in de stage en hopen ook op meer boekpromotie door pabodocenten. Dat zou helpen om een grotere repertoirekennis te krijgen over welke boeken ze kunnen aanraden aan de kinderen in hun stageklas. Daarnaast vinden ze dat de pabo een divers en verdiepend aanbod van modules rondom lezen en jeugdliteratuur zou moeten bieden. Een randvoorwaarde is de facilitering van materialen: studenten moeten ondergedompeld kunnen worden in een fysieke omgeving van kinder- en jeugdboeken.

Er is meer professionalisering nodig binnen en buiten de pabo

Er leven veel wensen op het gebied van professionalisering bij de pabodocenten en pabodirecteuren die we voor deze studie hebben geraadpleegd. Niet alleen op het niveau van de eigen opleiding, maar ook bij leraren uit aanpalende sectoren. Zo zouden beide groepen respondenten graag zien dat er een doordacht en structureel nascholingsaanbod voor leraren in het basisonderwijs zou bestaan. Initiatieven zoals leernetwerken rondom taal en/of lezen zijn inspirerende voorbeelden van professionele ontwikkeling tijdens en na de opleiding. Als leraren op de (opleidings)scholen en pabodocenten met één stem zouden spreken op het gebied van leesbevordering, zou dat veel meer effect hebben op het verwerven van leesbevorderingscompetenties van de aankomend leraren.

Ook binnen de pabo is er volgens zowel de docenten als de directeuren behoefte aan structurele professionalisering. Ze denken aan teamscholing en gezamenlijke professionalisering binnen de opleidingsteams, waarbij ook docenten uit andere vakgebieden worden geschoold in jeugdliteratuur en leesdidactiek. Er liggen mogelijkheden in het betrekken van de bibliotheek hierbij.

Leesbevordering moet meer prioriteit krijgen in de aanpalende sectoren

In de onderwijssectoren waar pabo's mee te maken hebben (basisonderwijs, voortgezet onderwijs, mbo) is niet alleen professionalisering, maar ook prioritering nodig, vinden de pabodirecteuren en de portefeuillehouder lerarenopleidingen. Leesbevordering verdient in die sectoren een veel nadrukkelijker agendering als gezamenlijk vraagstuk. Het is immers van groot maatschappelijk belang om leraren op te leiden die beschikken over de kennis en de competenties die nodig zijn om basisschoolleerlingen met plezier te laten lezen. Als pabo's dat in hun eentje voor elkaar moeten krijgen, is dat een vrijwel onhaalbare taak, vinden de directeuren. De prioriteit ligt bij het ontwikkelen van een gezamenlijke en eenduidige aanpak voor leesbevordering in onderlinge samenwerking tussen pabo en basisonderwijs in het Samen Opleiden. Maar ook in het voortgezet onderwijs en in het mbo zouden de docenten meer aandacht moeten besteden aan leesbevordering, want voor pabo's is het een bijna onhaalbare taak om studenten die jaren niet of nauwelijks gelezen hebben, aan het lezen te krijgen en ze te ondersteunen in hun groei als leesbevorderaar.

▶ 7. Aanbevelingen

Op basis van onze bevindingen uit de vorige hoofdstukken doen we de volgende aanbevelingen voor zowel pabo's als het ministerie van OCW. Hoewel we ons dus in eerste instantie op deze beide doelgroepen richten in paragraaf 7.1 respectievelijk 7.2, menen we dat de aanbevelingen ook voor basis-, voortgezet onderwijs, mbo en de bibliotheken relevant zijn. Zij staan immers ook in verbinding met de pabo's en maken deel uit van hetzelfde leesbevorderingslandschap.

7.1 Aanbevelingen voor de pabo's

1. Zie leesbevordering als kerntaak en stimuleer de interne samenwerking

Lezen is niet alleen essentieel voor de taal- en leesvaardigheid, maar draagt ook bij aan kennisontwikkeling, socialisatie en persoonlijke groei. Lezen is belangrijk voor de ontwikkeling van kritisch en creatief denken en voor een gemeenschappelijk cultureel referentiekader. Dit geldt zowel voor leerlingen als voor leraren. Lezen is dus een wezenlijk onderdeel van het beroep van leraar. Daarom moet het pabocurriculum rijk zijn aan leesbevorderende activiteiten. Dit is geen wens, maar een noodzakelijke voorwaarde. In de nieuwe kerndoelen wordt van leraren verwacht dat zij rijke teksten en inhoudelijke thema's in alle leergebieden kunnen inzetten. Leesbevordering moet daarom een kerntaak zijn binnen de pabo-opleiding. Het vormt niet slechts een onderdeel van het curriculum, maar is het fundament. Het gaat hierbij om het sturen op structurele en integrale programmering van literatuur en leesbevorderingsactiviteiten vanuit management, directie en bestuur. Om dit te realiseren, is professionalisering en samenwerking tussen alle pabodocenten nodig. Leesbevordering moet worden verankerd in het taal-leesbeleid en ondersteund door kennisdeling en commitment aan een sterke leescultuur. De pabo heeft hierbij een brede opdracht: kennisdeling over leesbevordering en het gebruik van jeugdliteratuur moeten centraal staan. Alleen met gezamenlijke inzet kan een leescultuur binnen de opleiding worden gecreëerd en onderhouden.

2. Agendeer leesbevordering bij het SO&P, werk in de driehoek; pabo-scholen-bieb

Goed voorbeeld doet goed volgen. Studenten zullen vooral aan den lijve ervaren welke vruchten leesbevordering kan afwerpen, als ze in hun stage goede voorbeelden

zien op het gebied van leesbevordering, de ruimte krijgen om onderwijsactiviteiten met lezen toe te passen en een rijke lees- en leeromgeving te creëren in hun stageklas. In de pabo-opleiding is samen opleiden het uitgangspunt. Leesbevordering zou als kerntaak dus ook een prominentere plaats moeten krijgen binnen het SO&P, waarbij in de driehoek pabo-scholen-bibliotheek gewerkt kan worden. Professionals binnen die driehoek zouden zich verder moeten professionaliseren om een samenhangende leesomgeving te kunnen creëren én rolmodellen te kunnen zijn voor studenten.

3. Intensieveer kenniscirculatie in en tussen pabo's

Aangezien het werken aan leesbevordering een complexe opgave is, zou het helpend zijn als pabo's hierin hun praktijkkennis en good practices meer zouden delen. Belangrijk is hierbij dat de pabodocenten van andere vakken dan Nederlands meegenomen worden in professionalisering en dat ook zij op termijn hun kennis gaan circuleren over hoe zij handen en voeten geven aan leesbevordering. Versterking van peer review ten aanzien van leesbevordering met alle docenten rondom de nieuwe kennisbases is wellicht een wijze waarop het aanbod in lezen bij de verschillende vakken op de pabo gestimuleerd kan worden. Deze zou ingebed kunnen zijn in kenniscirculatie rondom de kennisbases. De gezamenlijke leeruitkomstgebieden bieden daarnaast kansen als vertrekpunt voor deze uitwisseling. De eigen accenten die pabo's leggen, kunnen inspirerend zijn voor vakgenoten van andere pabo's. Het is helpend – in de eerste plaats voor studenten – om gezamenlijk meer concrete beelden te krijgen van te verwachten competenties van startbekwame leesbevorderaars en van de te ontwikkelen leesbevorderingscompetenties in de verdere loopbaan.

7.2 Aanbevelingen voor het ministerie van OCW

4. Creëer een gemeenschappelijke bestuurlijke tafel leesbevordering voor de ketenpartners

Pabo's hebben zoals gezegd een veelomvattende en complexe opgave als het gaat om leesbevordering. Leesbevordering vraagt daarnaast om voortdurende professionalisering, ook na de initiële opleiding. Leesbevordering onder aankomend leraren en bevoegde leraren vraagt ook om samenwerking in de keten, bijvoorbeeld tussen primair onderwijs en pabo, maar ook met de toeleidende opleidingen en bibliotheken. Deze samenwerking kan gestimuleerd worden door het creëren

van een gezamenlijke tafel binnen de aparte departementen van OCW: funderend en hoger onderwijs. Op deze tafel zou een gezamenlijk plan 'doorlopende lijnen professionalisering leesbevordering' ontwikkeld kunnen worden vanuit de gedachte dat duurzaam leesbevorderingsbeleid vraagt om Leven Lang Ontwikkelen. Hierbij zou ook nog gekeken kunnen worden naar mogelijke aansluiting bij een loopbaanpad binnen NAPL.

5. Investeer in pabo's als hogescholen met een buitengewoon grote maatschappelijke opgave

De pabo-opleidingen hebben een buitengewoon forse opgave met grote maatschappelijke relevantie. We zien dat de opgave veelomvattend is wat betreft de ondersteuning van pabostudenten, bijvoorbeeld in leesclubs, als ook het aanbod van een rijke leeromgeving (de facilitering van een mediatheek, inclusief online toegang tot de jeugdbibliotheek op ieder pabo). Het vraagt ook intensievere samenwerking en professionalisering binnen de pabo tussen vakdocenten en buiten de pabo met bijvoorbeeld het primair onderwijs in het samen opleiden. Tijdelijke subsidies zoals die van de Bibliotheek op school pabo zijn niet toereikend. Pabo's zouden als bijzondere hogeschoolinstellingen financieel meer tegemoetgekomen kunnen worden om te kunnen voldoen aan hun grote opgave. Het gaat hierbij om een tegemoetkoming in financiering van de opleiding gericht op bijvoorbeeld (extra-)curriculaire activiteiten, boekencollectie en/of mediathecarissen.

6. Zorg voor een onderzoeksagenda en zet pabo's als kennisinstituut in positie

Er is nog betrekkelijk weinig onderzoek over leesbevordering op pabo's beschikbaar. Stimuleer dat ketenpartners in samenspraak met NKO komen tot een onderzoeksagenda en stimuleer zo de kennisvergroting binnen de specifieke context van de pabo. Primoren kunnen hier ook een rol in spelen. Daarnaast kunnen lectoraten rondom pabo's als kennisinstituut een stimulerende rol spelen, zowel in het samen opleiden in de initiële opleiding en als in de doorgaande lijnen rondom professionalisering op het gebied van leesbevordering. Stimuleer hogescholen om deze lectoraten in te richten.

► 8. Tot besluit

In dit hoofdstuk beschrijven we de beperkingen van deze studie en reflecteren we op onze aanbevelingen.

Onderzoeksbeperkingen

In onze zoektocht naar antwoorden op de Motie Moorman hebben we als werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs, in lijn met het doel van de Kennistafel, bewust gekozen voor een brede benadering waarin we verschillende perspectieven op het leesbevorderingslandschap hebben verbonden. Deze keuze heeft mogelijk gevolgen gehad voor de scope en grondigheid van onze aanpak, mede gezien de beperkte tijd waarbinnen het onderzoek is uitgevoerd. Zo hebben we in deze peiling uitsluitend de voltijd pabo-opleidingen meegenomen en alleen pabodocenten Nederlands bevraagd, niet de docenten van andere vakken. Ook is het perspectief van pabostudenten gebaseerd op slechts één casus. Daarnaast zijn de data van pabodocenten Nederlands en pabodirecteuren niet aan elkaar gekoppeld, terwijl dat mogelijk een meer gedetailleerd beeld van de stand van zaken op pabo's had kunnen opleveren. Tot slot is bij het aanbod van leesbevorderingscompetenties alleen gevraagd naar de mate waarin deze aan bod komen, en niet naar (gerapporteerde) beheersing van deze competenties.

Reflectie op de aanbevelingen

We zien in tijden van digitalisering en AI dat lezen als een vorm van leren een kernactiviteit is en blijft in het hoger onderwijs net als schrijven, redeneren en debatteren (Unesco, 2026). Pabo's hebben hier als hogeschool met een buitengewoon grote maatschappelijke impact, een extra grote opgave. Zij leiden professionals op die aan de wieg staan van de ontwikkeling van duizenden opgroeiende kinderen. Deze professionals staan midden in de huidige maatschappij en zijn gidsen voor deze kinderen bij alles wat zich op een gewone dag kan aandienen. Iedere dag wordt het onderwijs opnieuw gemaakt. Aandacht voor lezende leraren, belezen leraren en tot lezen stimulerende leraren kan per definitie dus niet stoppen bij het behalen van je pabo-diploma.

De inzichten uit ons rapport benadrukken het belang van verbinding en van horizontale en verticale samenwerking tussen professionals uit de verschillende sectoren. Voortdurende nascholing van de professional in het educatieve veld heeft zo uiteindelijk impact op kwalitatief goede, taalcompetente én breed gevormde professionals. De aanbevelingen in dit rapport sluiten aan bij het advies van de

Onderwijsraad (2022) te zorgen voor goed toegeruste leraren die zich blijvend professionaliseren. Zo is voortdurende professionalisering van leraren in hun inductiefase, gericht op het versterken van hun houding ten aanzien van lezen en de ontwikkeling van hun leesbevorderingscompetenties, essentieel (Vansteelandt et al., 2020). De aanbevelingen sluiten ook aan bij de Strategische agenda hbo educatieve opleidingen 2025-2030 (Vereniging Hogescholen, 2025), waarin versterking van basisvaardigheden op hogescholen gepaard gaat met de aandacht voor de brede vorming van professionals en waarin hogescholen een belangrijke partner zijn in het leven lang opleiden en professionaliseren (Vereniging Hogescholen, 2025). Het verankeren van samenwerking is hierbij noodzakelijk. Zie ook het actieplan van de Taalunie (Rijckaert et al., 2023). De grote bijvangst is wellicht ook werkplezier. In- en externe samenwerking tussen leraren is een krachtig professionaliseringsprincipe onder andere door de motiverende werking (Visscher et al., 2026). Pabo's kunnen in deze samenwerking binnen en buiten de pabo meer in positie gebracht worden als kennisinstelling, opleiding én samenwerkingspartner bij Leven Lang Ontwikkelen.

Gespreksleidraad voor opleiders

Hoe verder met de uitkomsten van deze studie in de praktijk van het opleiden van nieuwe leraren? Onze activiteiten lopen parallel aan andere activiteiten die de werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs uitvoert. Zo ontwikkelt de werkgroep een gespreksleidraad voor pabo's als ondersteuning bij de doorontwikkeling van hun leescurriculum. Zie Bijlage D voor een toelichting op de (te publiceren) gespreksleidraad en het beroepsprofiel waar de leidraad is op gebaseerd.

Met deze rapportage willen we niet alleen de vragen uit de motie beantwoorden, maar ook pabo's, scholen en bibliotheken inspireren om actief bij te dragen aan het opleiden van lezende, leesbevorderende leraren. We nodigen eenieder uit om op basis van de resultaten van deze verkenning, leesbevordering in opleiding en onderwijs verder te versterken!

► 9. Literatuur

Algemene Onderwijsbond, CNV Onderwijs, Beroepsvereniging MBO, de Federatie van Onderwijsvakorganisaties, & Platform Vakinhoudelijke Verenigingen Voortgezet Onderwijs. (2025). *Advies Herijking bekwaamheidseisen Leraar*. Geraadpleegd op 17 september 2026, van <https://www.aob.nl/kennis-en-advies/bevoegd-en-bekwaam-in-het-onderwijs/>

Boerma, I. (2024). *Een boekenclub als aanjager van de leesmotivatie en de literaire competentie van pabostudenten*, In J. Dera & R. van Steensel (reds.) *Lezen in beweging. Ontwikkelingen in leesbevordering, lees- en literatuuronderwijs, digitaal lezen en toetsing* (p.49-62). Eburon.

Boerma, I., Smeets., & Moggré, R. (2025). Een afstudeerrichting Lezen op de pabo: Een sleutel tot betere leesvaardigheid in de klas. *Praktijkvoorbeeld. Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 46(2),1-9.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>

Bruins, B., Boerma, I., Bruijsten, L., & Jongstra, W. (2023). 'Boek en burgerschap': Interactie op de lerarenopleiding over de inzet van rijke, schurende en naburige jeugdliteraire teksten in het burgerschapsonderwijs. In A. Mottart, & S. Vanhooren (Eds.). *36ste HSN Conferentie Onderwijs Nederlands*, pp. 65-68. Academia Press.

Bruins, B., Van den Ende, H., Jongstra, W., & Van der Ploeg, B. (2021). Domeinoverstijgend werken met rijke, schurende en naburige teksten op de lerarenopleiding. In A. Mottart, & S. Vanhooren (Eds.). *35ste HSN Conferentie Onderwijs Nederlands*, pp. 71-74. Academia Press.

Buul, A. van, & Ven, H. van de. (2024). Zijn leraren lezers en hoe kunnen ze lezers worden? *Tijdschrift Taal*, 15(25), 30-35. Opgehaald op 27 maart op <https://www.kempel.nl/wp-content/uploads/2024/12/Tijdschrift-Taal-2024-Helga-en-Anne.pdf>

de Bibliotheek op school. (z.d.). *Hoger beroepsonderwijs*. Geraadpleegd op 9 juni 2026 van <https://www.debibliotheekopschool.nl/hoger-beroepsonderwijs.html>

DUO Onderwijsonderzoek & Advies (2019). *Leesbevordering basisonderwijs 2019: Stand van zaken*. Stichting Lezen.

Europese Commissie. (2025). *Action Plan on Basic Skills*. Geraadpleegd op 18 juni 2025, van https://education.ec.europa.eu/education-levels/school-education/basic-skillshttps://education.ec.europa.eu/sites/default/files/2025-03/Action_Plan_on_Basic_Skills_COM_2025_88_1_EN_0.pdf

Jong-Slagman, J. de (2023). *Beter en breder lezen: verslag van een onderzoek naar jeugdliteratuur op de pabo*. Driestar Educatief. <https://www.driestar-educatief.nl/getmedia/dbcc718a-1842-49f9-984c-7668d5d42553/Katern-breder-en-beter-lezen-Janneke-de-Jong.pdf>

Jongstra, W. (2022). De handen ineen: de inzet van jeugdliteratuur op hogeschool KPZ. *Veerkracht* 19(1). 12-17. <https://www.kpz.nl/wp-content/uploads/2022/03/Wenckje-Jongstra-De-handen-ineen.pdf>

Jongstra, W., & Boerma, I. (2023). Dicht op de huid van de samenleving: Bijdragen aan effectief leesonderwijs. *TH&MA Hoger Onderwijs*, 5, 48-53.

Jongstra, W., & Pauw, I. (2015). Belezen Pabo-student? Een onderzoek naar de leesprofielen van studenten van de Katholieke Pabo Zwolle. In D. Schram (Ed.) *Hoe maakbaar is de lezer? De doorgaande leeslijn in wetenschappelijk perspectief*. pp.185-209. Stichting Lezen Reeks 25. Eburon. Geraadpleegd op 18 juni 2025, van <https://www.lezen.nl/publicatie/hoe-maakbaar-is-de-lezer/>

Jongstra, W., Kieft, M., Goriot, C., & Van den Eijnden, J. (2023). *Lezen en laten lezen. Een ontwerp-onderzoek naar de versterking van leraren als leesbevorderaars*. Amsterdam: Stichting Lezen. Geraadpleegd op 3 april 2026, van <https://www.lezen.nl/publicatie/lezen-en-laten-lezen/>

Jongstra, W., Schrijvers, M., Goriot, C., Arends, L., Van Steensel, R. (2026). *Lezen en laten lezen op school: Surveyonderzoek naar drie kerncomponenten van leesbevordering in het funderend onderwijs*. Stichting Lezen.

Kennisrotonde. (2025). *Welke interventies stimuleren leraren om vaker en met meer plezier te lezen, en welk effect heeft dit op hun leesonderwijs?* (KR. 2573) Opgehaald op 4 mei 2026 van <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/effectieve-interventies-voor-leraren-om-leesplezier-te-vergroten>

Kieft, M., Steensel, R. van, Jongstra, W., & Van den Eijnden, J. (2021). Literatuurstudie leraren als leesbevorderaars. NRO en Hogeschool KPZ. Schrijvers, M., & Goriot, C. (2025). Lezen en laten lezen: een literatuurstudie. *Tijdschrift Taal*, 15(26), 11-15.

Mensink, L, Jongstra, W., Goriot, C., & Regeling, A. (2023). Wat moet ik met dat prentenboek? Aankomende leraren voorbereiden op kwaliteitsvolle interacties over tekstloze prentenboeken in de kleuterstage. In A. Mottart, & S. Vanhooren (Eds.). *36ste HSN Conferentie Onderwijs Nederlands*, pp. 51-56. Academia Press.

Moggré, R., Smeets, J., & Boerma, I. (2021). *Lezen als speerpunt van het curriculum van de iPabo*. Hogeschool IPABO. Opgehaald op 27 maart 2026 op <https://tijdschriftvoorlerarenopleiders.nl/article/view/23558/24963>

Oberon & MK onderzoek + advies. (2020). *Leesbevordering op de pabo. Stand van zaken 2020*. Opgehaald op 16 maart 2025, van https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/leesbevordering_op_de_pabo_2020_samenvatting.pdf

Wiersma, D. (2022, 12 mei). *Kamerbrief over Masterplan basisvaardigheden*. Tweede Kamer der Staten-Generaal, Kamerstuk 31 293. Geraadpleegd op 6 februari 2026, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2022/05/12/kamerbrief-masterplan-basisvaardigheden>

Letschert, R. M., & Tielen, J. Z. C. M. (2026, 2 juli). *Voortgang lerarenstrategie juli 2026* [Kamerbrief]. Tweede Kamer der Staten-Generaal, Kamerstuk 27 923 539. Geraadpleegd op 8 september 2026, van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z15693&did=2026D35120

OCW. (2024). *Hoofdlijnen Herstelplan kwaliteit funderend onderwijs*. Geraadpleegd op 18 juni 2025, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2024/11/12/hoofdlijnen-herstelplan-kwaliteit-funderend-onderwijs>

Tielen, J. Z. C. M. (2026, 17 juni). *Kamerbrief Versterkingsagenda over taal en andere basisvaardigheden*. Tweede Kamer der Staten-Generaal, Kamerstuk 31293-875. Geraadpleegd op 19 juni 2026, van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2026Z13518&did=2026D30514

Onderwijsraad (2022). *Taal en rekenen in het vizier*. Onderwijsraad. Geraadpleegd op 18 juni 2025, van <https://www.onderwijsraad.nl/documenten/2022/11/3/taal-en-rekenen-in-het-vizier>

Qrius (2021). *De leescultuur van jongeren*. Amsterdam: Stichting Lezen. Geraadpleegd op 11 september 2026, van https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/04/De-leescultuur-van-jongeren_digitaal.pdf

Rijckaert, H., & Pereira, C. (2021). *Effectief leesonderwijs in de lerarenopleiding: kansen, drempels en uitdagingen*. De Taalunie. Opgehaald op 1 april 2026, van <https://taalunie.org/publicaties/207/effectief-leesonderwijs-in-de-lerarenopleiding-kansen-drempels-en-uitdagingen>

Rijckaert, H., Burki, U., & Vanhooren, S. (2023). *Samen sterk voor taalcompetentie: Actieplan voor de implementatie van iedereen taalcompetent in het onderwijs*. De Taalunie. Geraadpleegd op 18 juni 2025, van <https://taalunie.org/publicaties/220/samen-sterk-voor-taalcompetentie>

Ros, B. (2020). *Lezen op de pabo. Praktijkervaringen van NHL Stenden Groningen en Biblionet*. Opgehaald op 27 maart 2026 op <https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2021/01/Pabo-brochure-jan-20-1.pdf>

Schrijvers, M., & Goriot, C. (2025). Lezen en laten lezen: een literatuurstudie. *Tijdschrift Taal*, 15(26), 11-15.

SLO (2026). *Kerdoelen primair onderwijs*. Geraadpleegd op 18 mei 2026, van <https://www.slo.nl/thema/meer/actualisatie-kerndoelen-examenprogramma/actualisatie-kerndoelen/@25212/kerndoelen-primair-onderwijs/>

Stichting Lezen. (2024). *Activiteitenplan 2025–2028: Het tij keren kan!* [Beleidsplan]. Geraadpleegd op 9 juni 2026 van <https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2024/07/Stichting-Lezen-Beleidsplan-2025-2028.pdf>

Stichting Lezen. (2025). *Jaarverslag Kunst van Lezen 2024*. p. 36. Geraadpleegd op 9 juni 2026 van <https://www.lezen.nl/wp-content/uploads/2025/05/Stichting-Lezen-Jaarverslag-KvL-2024.pdf>

UNESCO. (2026). *Transforming higher education. Global collaboration on visioning and action*. Geraadpleegd op 13 mei 2026, van <https://www.unesco.org/en/articles/transforming-higher-education-global-collaboration-visioning-and-action>

Vansteelandt, I., Mol, S.E., Caelen, D., Landuyt, I., & Mommaerts, M. (2017). Attitude profiles explain differences in pre-service teachers' reading behavior and competence beliefs. *Learning and Individual Differences*, 54, 109-115. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2017.01.016>

Vansteelandt, I., Mol, S. E., Vanderlinde, R., Lerkkanen, M.-K., & Van Keer, H. (2020). In pursuit of beginning teachers' competence in promoting reading motivation: A mixed-methods study into the impact of a continuing professional development program. *Teaching and Teacher Education*, 96. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103154>

Vereniging Hogescholen. (2025a). *Strategische agenda hbo educatieve opleidingen 2025-2030. 'Samen sterker: krachtige onderwijsprofessionals voor sterk onderwijs'*. Geraadpleegd op 17 mei 2026, van https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/584/original/Strategische_agenda_hbo_educatieve_opleidingen_2025-2030.pdf?1747039478

Vereniging Hogescholen. (2025b). *Uitvoeringsagenda bij de strategische agenda voor de hbo educatieve opleidingen 2025-2030: 'Samen sterker, krachtige onderwijsprofessionals voor sterk onderwijs'*. Geraadpleegd op 16 juni 2026, van [Uitvoeringsagenda_behorende_bij_de_strategische_agenda_hbo_educatieve_opleidingen_2025-2030_april_2026.pdf](https://www.vereniginghogescholen.nl/system/knowledge_base/attachments/files/000/001/584/original/Uitvoeringsagenda_behorende_bij_de_strategische_agenda_hbo_educatieve_opleidingen_2025-2030_april_2026.pdf)

Visscher, A.J., Dmoshinskaia, N., Pellegrini, M., & Rey-Naizaque, A. (2025). (When) do teacher professional development interventions improve student Achievement? A meta-analysis of 128 high-quality studies. *Educational Research Review* 49 (2025) <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2025.100742>

Wierdsma, I., & Broekhof, K. (2023). *Een zesje is te weinig. Resultaten uit de monitor*. Opgehaald op 1 mei 2026 van <https://sardes.nl/publicatie/monitor-pabo-leesbevordering/>

Wierdsma, I., & Broekhof, K. (2024). *Pabo-docenten houden van lezen, nu de studenten nog. Resultaten uit de monitor*. Opgehaald op 1 mei 2026 van <https://sardes.nl/publicatie/leesplezier-op-de-pabo/>

► Bijlage A

Onze werkwijze

Bijlage A1 Werkwijze literatuurverkenning

We hebben voor het beantwoorden van de eerste vraag uit de motie gezocht naar openbaar toegankelijke publicaties die de stand van zaken rond leesbevordering op de pabo's beschrijven. We hebben ons daarbij beperkt tot recente publicaties in de Nederlandse context uit de periode 2020-2026, omdat de motie vraagt naar de actualiteit.

We vonden uiteindelijk vijftien publicaties van heel verschillend karakter; rijp en groen door elkaar (zie het onderstaande overzicht). We vonden acht publicaties die zijn gebaseerd op empirisch onderzoek, oftewel: er zijn data verzameld en geanalyseerd (zie kolom 1). Vijf publicaties beschrijven praktijkvoorbeelden of good practices, meestal op een specifieke pabo (kolom 2). Zie Tabel A1.

Voor het beantwoorden van de tweede vraag bleek – zoals beschreven in de hoofdtekst – dat er bijna geen bronnen te vinden zijn. Daarom zijn we als startpunt voor dit deel van de literatuurstudie uitgegaan van het antwoord van de Kennisrotonde op de vraag 'Welke interventies stimuleren leraren om vaker en met meer plezier te lezen, en welk effect heeft dit op hun leesonderwijs?' (KR. 2573).

Tabel A1

Schematisch overzicht van recente publicaties over leesbevordering (zie voor de volledige bronvermelding de literatuurlijst)

Empirische studies	Goede voorbeelden, praktijkbeschrijvingen
Boerma, 2024	Boerma, 2025
Buul, van & Van de Ven, 2024	Bruins et al., 2023
Jong-Slagman, 2023	Bruins et al., 2021
Mensink, 2023	Jongstra, 2022
Oberon & Kieft, 2020	Jongstra & Boerma, 2023
Taalunie, 2021	Moggré et al, 2021
Wierdsma & Broekhof, 2023	Ros, 2020
Wierdsma & Broekhof, 2024	

Bijlage A2 Werkwijze veldraadpleging

Het perspectief van de **pabodocenten Nederlands** werd tijdens de platformbijeenkomst van Stichting Lezen op 15 april 2026 schriftelijk en mondeling opgehaald in twee delen. Het doel van de bijeenkomst was tweeledig: inzichten ophalen t.b.v. de motie en elkaar inspireren met goede voorbeelden. Aanwezigen werden eerst geïnformeerd over de motie. Daarna volgde de veldraadpleging in twee delen, waarbij volgens een protocol gewerkt werd. We legden eerst de aanwezige experts (pabodocenten Nederlands van de pabo's) een individuele vragenlijst op papier voor over leesbevorderingscompetenties (33 items) en ervaren leescultuur op de pabo (26 items). Hierdoor kregen we zicht op zowel het aanbod als de inrichting van de leeromgeving, i.e. de leescultuur op de pabo. De items zijn gebaseerd op eerder onderzoek in het primair en voortgezet onderwijs (Goriot & Schrijvers, 2025; Jongstra et al., 2026).

De originele vragenlijst van 31 leesbevorderingscompetenties is aangevuld met twee items over repertoirekennis (*op de hoogte zijn van het aanbod en zelf lezen van kinder- en jeugdliteratuur*). Verder zijn aanpassingen gedaan om aan de pabodocenten duidelijk te maken wie we bedoelen (zo veranderden we 'leerlingen' in basisschoolleerlingen om verwarring te voorkomen). Aan de originele lijst van 23 aspecten van de leescultuur voegden we drie stellingen toe over het zelf lezen van jeugdliteratuur door pabodocenten Nederlands en docenten van andere vakken en over de aanwezigheid van een mediatheek. Verder veranderden we woorden om de lijst beter aan te laten sluiten op de specifieke pabocontext (bijvoorbeeld "pabo" in plaats van "school").

We vroegen de pabodocenten aan te geven in welke mate er in de voltijdopleiding van hun pabo aandacht bestaat voor de ontwikkeling van de aspecten van leesbevorderingscompetenties van hun studenten. Dit deden ze op een vijfpuntsschaal (nooit, zelden, soms, regelmatig, vaak), met aanvullend een optie voor "echt helemaal geen idee". Ook vroegen we ze aan te geven in hoeverre aspecten van de leescultuur volgens hen van toepassing zijn op de pabo waar zij werken. Dit deden ze op een vijfpuntsschaal (niet, nauwelijks, enigszins, overwegend, helemaal van toepassing), met aanvullend een optie voor "echt helemaal geen idee".

Om inzicht te krijgen in hoe leesbevordering onder leraren het beste kan worden gestimuleerd, hebben we in het tweede deel in een groepsgesprek pabodocenten Nederlands gevraagd naar ideaalbeelden, door divergent denken te stimuleren en een lonkend perspectief op te halen: "Als facilitering (uren en middelen (materialen)) geen rol zouden spelen, wat is er dan nodig (in beide leeromgevingen) voor volgend studiejaar, om 1) de repertoirekennis en de leesbevorderingscompetenties van aankomend leraren te versterken en ook de leescultuur op de pabo te versterken?" In het groepsgesprek vroegen we de pabodocenten ook om good practices van leesbevordering in hun opleiding te benoemen, waarbij we expliciet de leeromgeving van de pabo en die van de stageschool benoemden: "Wat doen jullie al aan succesvolle (of kansrijke) voorbeelden op gebied van leesbevordering in de opleiding (in beide leeromgevingen)?"

Pabodocenten Nederlands kregen voorafgaand aan het groepsgesprek eerst wat tijd om voor zichzelf antwoorden te noteren. Vervolgens vonden de groepsgesprekken plaats in vier groepen van drie lerarenopleiders, met in ieder groep vier externe gespreksleiders. De gesprekken duurde ongeveer twintig minuten. De vier gespreksleiders noteerden tijdens het gesprek de uitkomsten/input van de deelnemers en vulden deze zo nodig op een later moment aan op basis van een opname die ze van het gesprek hadden gemaakt.

De ingevulde vragenlijsten en geschreven flaps werden verzameld en geanonimiseerd. De niet aanwezige leden werden daarna via de mail met een link naar een vragenlijst uitgenodigd om alsnog te reageren op beide vragen. We hebben geen aanvullende opmerkingen meer ontvangen van de aanwezigen. Wel hebben aanvullend acht pabodocenten van andere pabo-instellingen de vragenlijst ingevuld. De totale respons komt uit op twintig, waarvan twaalf pabodocenten Nederlands deelnamen aan het platform en acht online. We zien de verschillende vestigingen van een pabo als aparte respons.

Het perspectief van de **pabodirecteuren die vertegenwoordigd zijn in het LOBO** werd schriftelijk in een online vragenlijst opgehaald. Deze vragenlijst bestond uit dezelfde stellingen over de leescultuur die de pabodocenten voorgelegd kregen. Daarnaast bevroegen we ook het lonkend perspectief, waarbij we expliciet aandacht hadden voor de pabo en de hele keten daaromheen: “Als facilitering (uren en middelen (materialen)) geen rol zouden spelen, wat is er dan nodig (in beide leeromgevingen) voor volgend studiejaar, om 1) de repertoirekennis en de leesbevorderingscompetenties van aankomend leraren te versterken en 2) ook de leescultuur op de pabo te versterken?” We definieerden daarbij ‘leesbevorderingscompetenties’, als: “het geheel aan kennis, vaardigheden, attituden waarover startbekwame leraren moeten beschikken om in de werkcontext interventies toe te passen met als doel de leesmotivatie en de leesfrequentie van leerlingen te stimuleren en leerlingen uiteindelijk te versterken in hun ontwikkeling tot welwillende en vaardige (literair) lezers.”

We benoemden daarbij expliciet mogelijke ketenpartners waarbinnen de veranderingen wenselijk zijn: eigen instituut, stagescholen, Samen Opleiden & Professionaliseren/ Samen onderzoeken in de partnerschappen, Kenniscentra van hogescholen, sectoren primair onderwijs, voortgezet onderwijs, hoger onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs, OCW, internationaal, andere (potentiële) partners in de keten. Ten slotte legden we de pabodirecteuren drie stellingen voor over leesbevordering in relatie tot het profiel van de student en de opleiding.

Pabodirecteuren werden door de voorzitter van het LOBO benaderd via de mail met een toelichting en een link naar de vragenlijst. De achtergrond en doelstelling van de uitvraag en de vragenlijst zelf zijn vooraf voorgelegd en afgestemd met de voorzitter en met een beleidsmedewerker van de Vereniging Hogescholen. Er zijn geen wijzingen aangebracht ten opzichte van de voorgelegde vragenlijst.

De bruto respons van de vragenlijsten aan pabodirecteuren was 16; de netto respons 14. We hebben dus twee vragenlijsten uit de dataset verwijderd. In deze twee gevallen werd de vragenlijst ingevuld door een respondent van exact dezelfde pabolocatie. We hebben besloten om de meest compleet ingevulde vragenlijst te includeren.

De **percepties van studenten** werden in kaart gebracht via een schriftelijke rondvraag onder derdejaarsstudenten van een Nederlandse pabo, uitgevoerd door een onderzoeker uit de werkgroep in het najaar van 2024. De rondvraag had als doel het perspectief van studenten op het leesprobleem in kaart te brengen en inzichtelijk te maken wat pabo's naar de opvattingen van studenten kunnen doen om bij te dragen aan het oplossen van het leesprobleem om vervolgens het eigen curriculum tegen het licht te houden. De vragenlijst bestond uit drie stellingen over lezen waarvan de studenten op een vijfpuntsschaal konden aangeven in welke mate ze het er wel of niet mee eens waren ((helemaal) niet mee eens, neutraal, (helemaal) mee eens), bijvoorbeeld Het dalende leesplezier van leerlingen in het basisonderwijs is een serieus probleem. Daarnaast werden enkele open vragen gesteld om ideeën van studenten te verzamelen over het verbeteren van lezen in het onderwijs. Studenten konden vrijwillig deelnemen aan de rondvraag. De vragenlijst werd aan het begin van een les Nederlands voorgelegd aan studenten bij het begin van het derde jaar. Studenten waren 5-7 minuten kwijt aan het invullen van de vragenlijst. De respons op de vragenlijst was 75% (n=74).

Aan de derdejaarsstudenten werd ook de open vraag voorgelegd hoe pabo's beter zouden kunnen bijdragen aan de verbetering van de leesprestaties van leerlingen in het basisonderwijs. In totaal formuleerden 69 studenten gezamenlijk 121 verschillende antwoorden. Daarbij noemden twee studenten vier mogelijke verbeterpunten, negen studenten drie antwoorden, achtentwintig studenten twee antwoorden en dertig studenten één antwoord.

Het **bestuurlijk perspectief van de pabo's** hebben we opgehaald in een onlinegesprek met de portefeuillehouder lerarenopleidingen van de Vereniging Hogescholen. We legden voorafgaand aan het gesprek de portefeuillehouder in de e-mail de tien inzichten uit de literatuurverkenning voor. Ook legden we de vragen voor van het interview. We wilden weten hoe BCLV aankijkt tegen de vragen uit de motie. Daarnaast wilden we weten wat het bestuurlijk perspectief is op de tien inzichten uit de literatuurverkenning. Daarnaast bevroegen we wat zou er nog moeten veranderen op de pabo's en in de keten daaromheen om te bereiken dat: (aankomend) leraren zelf kinderboeken lezen, (aankomend) leraren over voldoende leesbevorderingscompetenties beschikken, er een leescultuur heerst op de pabo's. En welke kansen de bestuurscommissie lerarenopleiding voor haarzelf ziet. Het gesprek voerden we uit met twee onderzoekers en duurde een uur.

Het perspectief van de **schoolopleiders** haalden we op in twee online tweegesprekken van een uur met individuele schoolopleiders. We informeerden de schoolopleiders vooraf via de mail dat we wilden weten welke plaats leesbevordering heeft in het Samen Opleiden & Professionaliseren en welke verbeterkansen de schoolopleiders zien. Wat gebeurt er aan het toerusten van aankomend leraren op leesbevordering? En wat is daar nog nodig? Is er vanuit het gezamenlijk curriculum, of andere aspecten van het Samen Opleiden aandacht voor leesbevorderingscompetenties van aankomend leraren? Hoe werken de partnerscholen en instituut daarop samen? Hoe zit het met de leescultuur ook bij de partnerscholen? Wat is daar nog aan winst te behalen?

Het **perspectief van de Bibliotheek op school op de pabo** hebben we opgehaald in een onlinegesprek van een uur met de domeinspecialist Lerarenopleidingen van Stichting Lezen en twee onderzoekers. We legden voorafgaand aan het gesprek de vragen voor van het interview. We wilden weten wat de stand van zaken is ten aanzien van het programma de Bibliotheek op school op de pabo en welke verbeterkansen de domeinspecialist ziet ten aanzien van de Bibliotheek op school op de pabo.

Data-analyse

De antwoorden op de schaalvragen uit de vragenlijsten voor de lerarenopleiders, pabodirecteuren zijn verwerkt en kwantitatief geanalyseerd in R. Scores werden gegeven op een vijfpuntsschaal. Als er een extra antwoordcategorie was '6' ("geen idee"), werd deze niet meegenomen in de berekening van gemiddelden en standaarddeviaties, maar wel apart geregistreerd in de frequentietabellen. Niet ingevulde antwoorden ('X') werden behandeld als missende waarden.

De items van de vraag aan pabodocenten naar het aanbod van leesbevorderingscompetenties op de pabo lieten een zeer hoge interne consistentie zien (Cronbach's alpha $\alpha = .94$). Ook de antwoorden op de vragen aan de pabodocenten over de leescultuur lieten een zeer hoge interne consistentie zien (Cronbach's alpha $\alpha = .94$), net als de items van de vraag aan directeuren over de leescultuur (Cronbach's alpha $\alpha = .95$). Dit suggereert dat voor beide concepten de items sterk samenhangen en gezamenlijk een consistente schaal vormen en dus dat het berekenen van een gemiddelde schaalscore verdedigbaar is. Echter, vanwege de beperkte steekproefomvang bij pabodocenten en pabodirecteuren en (respectievelijk $N=20$ en $N=14$) moeten de resultaten voorzichtig worden geïnterpreteerd.

De open antwoorden van pabodocenten, derdejaarsstudenten en pabodirecteuren zijn thematisch geanalyseerd in Excel, volgens de werkwijze van Braun en Clarke (2006). Een onderzoeker heeft de antwoorden open gecodeerd, wat resulteerde in een codeerschema met thema's en subthema's. Waar relevant zijn verwante thema's geclusterd tot overkoepelende categorieën. Vervolgens heeft een tweede onderzoeker ten minste 25% van de antwoorden onafhankelijk gecodeerd aan de hand van dit codeerschema. De overeenstemming tussen beide onderzoekers was in alle gevallen voldoende om te kunnen spreken van een adequate interbeoordelaarsbetrouwbaarheid.

De analyse van de antwoorden van pabodocenten met betrekking tot ideaalbeelden resulteerde in 17 initiële thema's, die vervolgens zijn geclusterd in vijf overkoepelende thema's. De analyse van de door pabodocenten beschreven good practices leverde 105 voorbeelden op, die zijn gecategoriseerd in 16 thematische categorieën. De analyse van de antwoorden van studenten op de vraag wat pabo's kunnen doen, resulteerde in 12 thema's (zie Tabel A2), die uiteindelijk zijn samengebracht in vijf clusters.

De gesprekken met de schoolopleiders, voorzitter van de BCLO en de beleidsmedewerkers van de Bibliotheek op de Pabo zijn automatisch getranscribeerd in Teams. Twee onderzoekers hebben op basis van de transcripties onafhankelijk van elkaar de antwoorden op de beide vragen uit de motie gedestilleerd en de antwoorden geclusterd in thema's (belangrijkste inzichten). Daarna zijn de analyses besproken met een derde onderzoeker en is er tot overeenstemming gekomen. De inzichten zijn in overleg met alle auteurs vervolgens opgetekend.

Tabel A2

Thema's genoemd door studenten op de vraag: wat kunnen pabo's doen? (N = 69)

	Thema	Aantal keer genoemd	Thema
1	Lesideeën rondom boeken/lezen	19	A
2	Divers module-aanbod over lezen (bv. nt2, leesprestaties, differentiëren, leesniveaus, leesbevordering)	16	D
3	Boekpromotie /boekentips door hogeschooldocent	15	B
4	Informeren over leesplezier/leesmotivatie van leerlingen	14	C
5	Leesplezier, leesmotivatie en leeskilometers van studenten bevorderen	12	E
6	Student als ambassadeur op de basisschool (kennis delen, uitproberen)	9	C
7	Informeren over boekpromotie/boeken aanraden/geschikte boeken op de basisschool	8	B
8	Stageopdrachten rondom lezen/boeken	8	A
9	Informatie over het belang van lezen/boeken	7	D
10	Aanwezigheid, zichtbaarheid en toegankelijkheid van boekcollectie	5	E
11	Peer-to-peer gesprekken over lezen/boeken	2	E
12	Cadeauboeken	1	E
	Totaal	116	

► Bijlage B1

Pabodocenten Nederlands over aanbod leesbevorderingscompetenties op de eigen pabo

In de voltijdopleiding van onze pabo bestaat aandacht voor de ontwikkeling van de volgende leesbevorderingscompetenties van studenten:	M	SD	Min	Max
voorlezen in de (stage)klas.	4,95	0,23	4	5
als (aankomend) leraar op de hoogte blijven van actueel aanbod van kinder- en jeugdliteratuur.	4,50	0,83	2	5
enthousiasme over lezen uitstralen in de (stage)klas.	4,50	0,61	3	5
zelf voor basisschoolleerlingen een zichtbare lezer zijn.	4,47	0,70	3	5
boeken in verband brengen met verschillende leer- en ontwikkelgebieden, bijvoorbeeld wereldoriëntatie of sociaal-emotionele ontwikkeling.	4,35	0,67	3	5
zelf kinder- en jeugdliteratuur lezen als (aankomend) leraar.	4,30	0,98	2	5
leesbevorderingscampagnes benutten, zoals de Kinderjury, de Poëzieweek of de Kinderboekenweek.	4,30	0,98	2	5
leesmateriaal aanraden dat aansluit bij de interesses van een individuele basisschoolleerling.	4,25	0,64	3	5
werkvormen inzetten die basisschoolleerlingen aanspreken, bijvoorbeeld boekenkringen of creatieve verwerkingsopdrachten.	4,20	0,70	3	5
boeken aanprijzen aan basisschoolleerlingen die de (aankomend) leraar zelf gelezen heeft.	4,00	0,92	2	5
in de (stage)klas een breed scala aan aansprekend leesmateriaal aanbieden, bijvoorbeeld diverse genres, auteurs en thema's.	3,95	0,83	2	5
leesmateriaal aanraden dat aansluit bij het leesniveau van een individuele basisschoolleerling.	3,95	0,71	3	5
recent verschenen leesmateriaal aanbieden in de (stage)klas.	3,95	0,83	3	5
basisschoolleerlingen keuzevrijheid bieden als basisschoolleerlingen boeken of teksten selecteren.	3,84	0,96	2	5
zorgen voor verbondenheid bij lees- en fictieonderwijs, bijvoorbeeld door gesprekken over leeservaringen.	3,84	0,96	2	5
in de (stage)klas vrij lezen inzetten.	3,80	1,06	1	5
kennis van leesontwikkeling inzetten om deze ontwikkeling bij leerlingen te stimuleren.	3,79	0,92	1	5
aan basisschoolleerlingen uitleggen waarom lezen belangrijk is.	3,75	0,91	2	5
schrijven inzetten om leesplezier te bevorderen.	3,70	0,80	3	5
in de (stage)klas boeken aanbieden die gewaardeerd worden door professionele recensenten en vakjury's.	3,65	1,04	2	5
zorgen voor afwisseling in het didactisch handelen van de leraar bij lees- en fictieonderwijs.	3,65	0,93	1	5

In de voltijdopleiding van onze pabo bestaat aandacht voor de ontwikkeling van de volgende leesbevorderingscompetenties van studenten:	M	SD	Min	Max
vaststellen welk leesmateriaal een individuele basisschoolleerling interessant vindt, bijvoorbeeld met lees- en boekgesprekken.	3,55	1,05	2	5
ervoor zorgen dat basisschoolleerlingen succeservaringen hebben met lezen, bijvoorbeeld door scaffolding (ondersteuning afbouwen).	3,45	0,94	2	5
basisschoolleerlingen begeleiden bij vrij lezen, bijvoorbeeld met afgebakende keuze, boekgesprekken of leeslogboekjes.	3,45	0,76	2	5
basisschoolleerlingen begeleiden bij literaire gesprekken over boeken.	3,42	0,77	2	5
basisschoolleerlingen positieve feedback geven op hun leesontwikkeling.	3,35	1,09	1	5
in het lees- en fictieonderwijs doelen stellen die voor iedere basisschoolleerling duidelijk en haalbaar zijn.	3,21	1,23	1	5
basisschoolleerlingen aanleren hoe ze zelf tot een passende boek- of tekstkeuze kunnen komen.	3,21	0,85	2	5
het leeszelfvertrouwen van basisschoolleerlingen stimuleren.	3,20	0,89	2	5
basisschoolleerlingen autonomie geven bij verwerkingsactiviteiten rondom lezen.	3,20	0,95	1	5
teksten gebruiken die aansluiten op de speciale behoeften van basisschoolleerlingen, bijvoorbeeld bij dyslexie of meertaligheid.	3,20	0,77	2	5
vaststellen waar een individuele basisschoolleerling staat in diens leesontwikkeling, bijvoorbeeld met lees- en boekgesprekken.	3,20	0,95	2	5
in de (stage)klas boeken aanbieden in verschillende formats, bijvoorbeeld digitaal of audio.	2,75	0,91	1	4

► Bijlage B2

Pabodocenten Nederlands over leescultuur op de eigen pabo

Item	M	SD	Min	Max
Ik merk dat docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	4,68	0,67	3	5
Er is draagvlak op mijn pabo voor leesbevordering.	4,20	0,83	3	5
Mijn pabo stimuleert dat studenten thuis ook lezen.	4,17	0,92	2	5
Mijn pabo werkt voor leesbevordering samen met externe organisaties, zoals bibliotheken of culturele instellingen.	4,11	1,05	1	5
Er is op mijn pabo een rijk aanbod van (digitale) boeken en teksten, bijvoorbeeld in de mediatheek of via de Bibliotheek op School.	3,95	1,39	1	5
Leesmateriaal is op mijn pabo goed zichtbaar en bereikbaar voor studenten.	3,89	1,29	1	5
Leesbevordering op mijn pabo wordt ook met andere leer- en ontwikkelgebieden dan taal en lezen verbonden.	3,80	1,06	2	5
Alle collega's van mijn pabo dragen uit dat ze lezen belangrijk vinden.	3,75	0,97	2	5
Er is op mijn pabo een duidelijke visie op leesbevordering.	3,75	1,07	2	5
Er is een mediathecaris aanwezig op mijn pabo.	3,65	1,66	1	5
Er is of zijn collega's op mijn pabo met een specifieke rol of functie rondom leesbevordering, zoals docent-onderzoekers of coördinatoren.	3,65	1,73	1	5
Ik merk andere docenten dan docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	3,53	0,96	2	5
Mijn directeur en/of leidinggevende draagt het belang van lezen uit.	3,32	1,29	1	5
Er is op mijn pabo concreet beleid rondom leesbevordering vastgelegd in doelen en middelen.	3,30	1,30	1	5
Collega's in mijn pabo van verschillende vakgebieden werken samen aan leesbevordering.	3,15	0,81	1	4
Mijn pabo betreft stagescholen bij het stimuleren van lezen.	2,95	1,15	1	5
Er zijn op mijn pabo aantrekkelijke plekken of ruimtes om te lezen.	2,95	1,23	1	5
Lezen wordt zichtbaar doordat hogeschooldocenten en collega's ook kinderboeken lezen op school.	2,85	1,04	1	5
Mijn directeur en/of leidinggevende draagt de verantwoordelijkheid voor het leesbevorderingsbeleid.	2,82	1,47	1	5
We evalueren periodiek ons leesbevorderingsbeleid op mijn pabo.	2,80	1,44	1	5
Er zijn op mijn pabo voldoende financiële middelen beschikbaar voor leesbevordering.	2,79	1,27	1	5
Er is op mijn pabo voldoende tijd beschikbaar voor leesbevordering.	2,60	0,94	1	4
Er is voor hogeschooldocenten op mijn pabo kwalitatief goede professionalisering rondom leesbevordering.	2,60	1,27	1	5
Ik merk dat mijn leidinggevende zelf ook kinderboeken leest die studenten lezen.	2,33	1,18	1	5
Er is voor hogeschooldocenten op mijn pabo structurele (herhaalde) professionalisering rondom leesbevordering.	2,00	1,30	1	5
Er is pabo-breed tijd ingeroosterd voor vrij lezen.	1,35	0,99	1	5

► Bijlage C

Pabodirecteuren over leescultuur op de eigen pabo

Item	M	SD	Min	Max
Ik merk dat docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	4,57	0,65	3	5
Mijn pabo werkt voor leesbevordering samen met externe organisaties, zoals bibliotheken of culturele instellingen.	4,50	0,94	2	5
Er is draagvlak op mijn pabo voor leesbevordering.	4,50	0,85	2	5
Mijn pabo stimuleert dat studenten thuis ook lezen.	4,29	1,07	2	5
Er is op mijn pabo een duidelijke visie op leesbevordering.	4,21	1,05	2	5
Er is op mijn pabo een rijk aanbod van (digitale) boeken en teksten, bijvoorbeeld in de mediatheek.	4,21	1,12	2	5
Leesbevordering op mijn pabo wordt ook met andere leer- en ontwikkelgebieden dan taal en lezen verbonden.	4,21	0,89	2	5
Leesmateriaal is op mijn pabo goed zichtbaar en bereikbaar voor studenten.	4,21	1,42	1	5
Er is op mijn pabo concreet beleid rondom leesbevordering vastgelegd in doelen en middelen.	4,14	1,1	2	5
Ik lees zelf ook kinderboeken die studenten lezen.	4,14	1,23	1	5
Als leidinggevende draag ik het belang van lezen uit.	4,00	1,58	3	5
Alle docenten van mijn pabo dragen uit dat ze lezen belangrijk vinden.	3,93	0,83	2	5
Er is of zijn collega's op mijn pabo met een specifieke rol of functie rondom leesbevordering, zoals docent-onderzoekers of coördinatoren.	3,93	1,38	1	5
Er zijn op mijn pabo aantrekkelijke plekken of ruimtes om te lezen.	3,64	1,22	1	5
Docenten in mijn pabo van verschillende vakgebieden werken samen aan leesbevordering.	3,57	0,76	3	5
Mijn pabo betreft stagescholen bij het stimuleren van lezen.	3,57	1,16	2	5
Er is een mediathecaris aanwezig op mijn pabo.	3,50	1,87	1	5
Er zijn op mijn pabo voldoende financiële middelen beschikbaar voor leesbevordering.	3,50	1,34	1	5
Ik merk dat andere docenten dan docenten Nederlands op de pabo zelf ook kinderboeken lezen die studenten lezen.	3,43	0,65	2	4
Als leidinggevende draag ik de verantwoordelijkheid voor het leesbevorderingsbeleid.	3,31	1,55	2	5
Lezen wordt zichtbaar doordat hogeschooldocenten en collega's ook kinderboeken lezen op school.	3,29	1,27	1	5
Er is op mijn pabo voldoende tijd beschikbaar voor leesbevordering.	3,21	1,12	1	4
We evalueren periodiek ons leesbevorderingsbeleid op mijn pabo.	3,14	1,29	2	5
Er is voor docenten op mijn pabo kwalitatief goede professionalisering rondom leesbevordering.	2,93	1,14	1	5
Er is voor docenten van alle leergebieden op mijn pabo structurele (herhaalde) professionalisering rondom leesbevordering.	2,50	1,22	1	5
Er is pabo-breed tijd ingeroosterd voor vrij lezen.	1,86	1,17	1	5

► Bijlage D

Beroepsprofiel en gespreksleidraad

De werkgroep Opleiden⁵ van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs brengt in het najaar van 2026 twee publicaties uit gericht op het opleiden van leraren po, die aansluiten bij aanbevelingen in deze verkenning, te weten:

- een beroepsprofiel lezen en leraarschap
- een gespreksleidraad gericht op het curriculum van de opleiding

Het beroepsprofiel schetst de ontwikkeling van het leraarschap op het gebied van lezen en leesdidactiek. Het behelst de ontwikkeling van startbekwaam naar vakbekwaam en de mogelijke hierop volgende loopbaanpaden naar expert en primor.

Het profiel is nadrukkelijk geen kader, maar een uitnodiging en handreiking om de ontwikkeling van leraren op het gebied van lezen verder kracht bij te zetten.

In het beroepsprofiel worden verschillende onderdelen onderscheiden:

1. Curriculumbewust handelen
2. Kwaliteitsvol onderwijs verzorgen:
 - Rijke leesomgeving bieden
 - Motiverende en effectieve leesdidactiek inzetten
3. Andere professionals ondersteunen
4. Leesnetwerk benutten
5. Leesbeleid en -kwaliteitsmanagement realiseren
6. Onderzoekend vermogen benutten.

De gespreksleidraad volgt de indeling van het beroepsprofiel. De leidraad biedt lerarenopleidingen een handvat om het opleiden van leraren op het gebied van lezen onder de loep te nemen. Ontwikkelen zij de kennis, vaardigheden en houdingen die een startbekwame leraar nodig heeft om kwalitatief goed leesonderwijs te verzorgen?

Het doel van de leidraad is het goede gesprek op gang brengen over het opleiden van leraren, zowel op de pabo als in het werkveld. Daarbij staan vragen centraal als: wat doen we om studenten op te leiden tot startbekwame leraar op het gebied

van lezen? Hoe doen we dat? Waarom kiezen we voor deze aanpak? En is deze aanpak voldoende geborgd, bijvoorbeeld in een taal-/leesbeleid?

De publicaties zijn binnenkort te vinden op de website van de Kennistafel: <https://www.platformsamemonderzoeken.nl/dossiers/kennistafel-effectief-leesonderwijs/>.

Voorbeeld van vragen uit de gespreksleidraad:

Op welke manier bieden de opleiding en de werkplek studenten een rijke, betekenisvolle taal-/leesomgeving, in alle leergebieden?

- Hoe zorgen zowel opleiding als werkplek ervoor dat lezen aandacht krijgt in betekenisvolle contexten waarbinnen de samenhang met schrijven, spreken, luisteren, gesprekken voeren en inzicht in taal en literatuur vanzelfsprekend is?
- Hoe komt aandacht voor lezen terug in andere leergebieden op de pabo in relatie tot het vergroten van leesvaardigheid, kennisontwikkeling en woordenschat?
- Hoe zorgt de opleiding ervoor dat studenten op een betekenisvolle en niet vrijblijvende manier ervaring opdoen met (het gebruik van) een diversiteit aan rijke zakelijke en literaire teksten, zowel binnen het leergebied Nederlands (taal/lezen) als binnen andere leergebieden? Het gaat daarbij om:
 - een ruim en toegankelijk aanbod van jeugdliteratuur
 - gelegenheid om ervaringen op te doen met en inzicht te verwerven in jeugdliteratuur
- Op welke manier biedt de werkplek studenten een rijke en betekenisvolle taal-/leesomgeving, waarbinnen ze hun kennis en inzichten over lezen en leesbevordering kunnen inzetten en uitbreiden?

⁵ De werkgroep Opleiden van de Kennistafel Effectief Leesonderwijs bestaat uit: Inouk Boerma (Hogeschool Ipabo), Katinka de Croon (SLO), Marte Jongbloed (Hogeschool Leiden), Mirella Verspiek (VO-raad), Roel van Steensel (Erasmus Universiteit en Vrije Universiteit) en Wenckje Jongstra (Hogeschool KPZ).

Colofon

Kennistafel Effectief Leesonderwijs

Auteurs: Wenckje Jongstra, Marleen Kieft, Lotte Mensink, Mirella Verspiek
Met medewerking van de werkgroep Opleiden Kennistafel Effectief leesonderwijs:
Inouk Boerma (Hogeschool Ipabo), Katinka de Croon (SLO), Marte Jongbloed
(Hogeschool Leiden), Mirella Verspiek (VO-raad), Roel van Steensel (Erasmus
Universiteit en Vrije Universiteit) en Wenckje Jongstra (Hogeschool KPZ).
Vormgeving: DailyDaisy
Fotografie: Wilbert van Woensel, Adobe Stock, Magnific
Datum: september 2026